

10–15 november

Debatter m. m.

Onsdagen den 15 november	Sid.
Viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev	6
Om en broförbindelse mellan Öland och fastlandet	13
Om enhetliga normer för offentlig upphandling	14
Vissa åtgärder i syfte att främja anlitaandet av mindre företag vid den offentliga upphandlingen	15
Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.	16
Den s. k. allemansrätten	46
Interpellation av herr Hedström ang. rätt att använda salongsgevärd vid jakt efter ripa och annat småvilt	49

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 15 november	
Statsutskottets utlåtande nr 145, om hemvärnets uniformsutrustning	6
— nr 146, om inrättande av ett försvarsråd eller en försvarsnämnd för totalförsvaret	6
— nr 147, om förbättrad information till värnpliktiga underofficerare	6
— nr 148, om förbättrade villkor för biblioteksverksamheten inom försvaret	6
— nr 149, om översyn av stödformerna inom det lägre undervisningsväsendet	6

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 150, om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev	6
— nr 151, ang. en broförbindelse mellan Öland och fastlandet....	13
— nr 152, ang. upphävande av avtal om breddning av järnvägs- linjen Harmånger—Bergsjö	14
— nr 153, om anordnande av särskilda gångbanor vid tillfarter till tätorter	14
— nr 154, ang. riksdagens revisorers berättelse rörande standardi- seringsverksamheten inom statsförvaltningen	14
— nr 155, om enhetliga normer för offentlig upphandling	14
— nr 156, om vissa åtgärder i syfte att främja anlitandet av mindre företag vid den offentliga upphandlingen	15
Bevillningsutskottets betänkande nr 70, om förenklade regler för deklarations- och taxeringsförfarandet	16
— nr 73, ang. beskattningen av inkomst av skog i vissa fall	16
Andra lagutskottets utlåtande nr 56, ang. lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.	16
— nr 57, om viss respittid efter uppbördsterminens utgång för in- betalning av arbetsgivaravgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension	46
— nr 61, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens kon- ferenser år 1946 och år 1958 antagna konventioner	46
— nr 63, om obligatorisk sjukpenningförsäkring för elever vid in- byggda verkstadsskolor	46
— nr 64, ang. ändring i utlänningslagen, m. m.	46
— memorial nr 65, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om körkortsprov m. m.	46
Tredje lagutskottets utlåtande nr 30, ang. den s. k. allemansrätten	46

Fredagen den 10 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 356, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vattenlagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 194, angående medelsanvisning för iståndsättande av Sydostbrottens fyranläggning; och

nr 195, angående ökning av det högsta belopp intill vilket staten må åtaga sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från riksdagens revisorer angående viss ändring i instruktionen för revisorerna, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 189, angående ändrad organisation av postbanken; och nr 197, angående avtal med Örebro läns landsting om driften av Mellringe sjukhus i Örebro.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av väckta motioner om hemvärnets uniformsutrustning;

nr 146, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett försvarsråd eller en försvarsnämnd för totalförsvaret;

nr 147, i anledning av väckt motion om förbättrad information till värnpliktiga underofficerare;

nr 148, i anledning av väckta motioner om förbättrade villkor för biblioteksverksamheten inom försvaret;

nr 149, i anledning av väckta motioner om översyn av stödformerna inom det lägre undervisningsväsendet;

nr 150, i anledning av väckta motioner om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev;

nr 151, i anledning av väckt motion angående en broförbindelse mellan Öland och fastlandet;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av avtal om breddning av järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö;

nr 153, i anledning av väckt motion om anordnande av särskilda gångbanor vid tillfarer till tätorter;

nr 154, i anledning av riksdagens år 1960 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser standardiseringsverksamheten inom statsförvaltningen;

nr 155, i anledning av väckta motioner om enhetliga normer för offentlig upphandling; samt

nr 156, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder i syfte att främja anlitandet av mindre företag vid den offentliga upphandlingen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 70, i anledning av väckt motion om

förenklade regler för deklarations- och taxeringsförfarandet; samt

nr 73, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av inkomst av skog i vissa fall;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 56, i anledning av väckta motioner rörande lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.;

nr 57, i anledning av väckta motioner om viss respittid efter uppbördsterminens utgång för inbetalning av arbetsgivaravgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av vissa av Internationella arbetsorganisationens konferenser år 1946 vid dess tjuguförsta sammanträde och år 1958 vid dess fyrtioförsta sammanträde (sjätte respektive sjunde sjöfartskonferensen) antagna konventioner;

nr 63, i anledning av väckta motioner om obligatorisk sjukpenningförsäkring för elever vid inbyggda verkstadsskolor;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april

1954 (nr 193), dels ock angående godkännande av internationell konvention om fripassagerare; samt

nr 65, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående körkortsprov m. m.; ävensom

tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om utredning angående den s. k. allemansrätten.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att arbetsplenium nästa onsdag, den 15 november, efter samråd med andra kammarens talman, bestämts att taga sin början kl. 10.00, icke kl. 14.00, såsom angivits i den preliminära plan som utdelades vid sessionens början.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 14 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Aman* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 357, i anledning av väckta motioner angående lydnadsföreskrifter vid permittering från allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare; och

nr 358, i anledning av väckta motioner angående skyddsarbetet inom försvaret, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 189, angående ändrad organisation av postbanken; och

nr 197, angående avtal med Örebro läns landsting om driften av Mellringe sjukhus i Örebro.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 145—156, bevillningsutskottets betänkanden nr 70 och 73, andra lagutskottets utlåtanden nr 56, 57, 61, 63 och 64 samt memorial nr 65 ävensom tredje lagutskottets utlåtande nr 30.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 706, av herr *Bergh, Ragnar*, och herr *Ohlsson, Ebbe*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 178, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

nr 707, av herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 178, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.03.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 15 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna nr 706 och 707.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av väckta motioner om hemvärnets uniformsutrustning;

nr 146, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett försvarsråd eller en försvarsnämnd för totalförsvaret;

nr 147, i anledning av väckt motion om förbättrad information till värnpliktiga underofficerare;

nr 148, i anledning av väckta motioner om förbättrade villkor för biblioteksverksamheten inom försvaret; och

nr 149, i anledning av väckta motioner om översyn av stödformerna inom det lägre undervisningsväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av väckta motioner om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 225) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson i Skoglösa m. fl.* (II: 313), hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana föreskrifter, att folkhögskola ägde rätt att vitsorda elevs kompetens i det eller de ämnen,

där viss kompetens erfordrades för inträde i fackskola eller jämförbar läroanstalt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 225 och II: 313 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **SVANSTRÖM** (cp):

Herr talman! Även om jag är på det klara med att det inte tjänar så mycket till att här gå emot ett enhälligt statsutskott, vill jag ändå till kammarens protokoll foga några reflexioner med anledning av föreliggande motionsyrkande.

Denna fråga har tagits upp på grund av den form folkhögskolestadgan har fått på denna punkt genom beslut av 1957 års riksdag. Möjligheterna tidigare för de folkhögskolor, som så önskade, att utfärda betyg hade uppfattats mycket olika av olika skolor. Det är ganska självklart att de skolor, som på den gamla stadgans tid normalt brukade utfärda graderade kunskapsbetyg till sådana elever som önskade dylika, har fått betydande svårigheter efter den påtvingade omläggningen. Det är med anledning av detta som man inte minst bland eleverna i dessa skolor har velat få denna fråga under debatt och helst så snart som möjligt få en ändring till stånd.

Som jag nyss antydde var det nämligen så, att en del skolor gav betyg, andra icke; men genom 1957 års beslut blev det uttryckligen förbjudet att i någon form utfärda betyg. Jag har tagit del av den debatt som här i riksdagen, inte minst i denna kammare, föregick beslutet. Jag har därvid även fäst mig vid ett yttrande i andra kammaren, där herr Nilsson i Göingegården sade bl. a. följande: »Om folkhögskolan skall ha sin frihet vad beträffar undervisningen bör

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev den även ha frihet i fråga om betygs-sättningen.»

Det är detta jag också skulle vilja läsa ut av det motionsledes framförda yrkandet i denna fråga. Jag kan inte finna det rimligt att denna skolform, som utan tvekan är den friaste av alla skolformer vi för närvarande har i vårt land, skulle på en så väsentlig punkt förmenas frihet.

Det är klart att i den omvandling, som skolväsendet i vårt land genomgår, vet man inte riktigt vilken plats folkhögskolan i framtiden kommer att få. Jag betraktar därför dessa problem såsom i mycket hög grad övergångsproblem som kanske kommer att lösas när skolfrågorna i allmänhet blir lösta. Än så länge finns det dock, som vi säger i motionen, under avsevärd tid stora ungdomsgrupper om inte genomgått enhetskola, realskola eller liknande, utan avslutat sin skolgång efter folkskolans sjunde eller i vissa fall åttonde klass. Därför framstår givetvis fortfarande folkhögskolan såsom en mycket angelägen möjlighet för dessa grupper även när det gäller att ge dem en grundläggande utbildning, och inte bara som den förnämliga medborgarskola, som jag är på det klara med att folkhögskolan i första hand skall vara.

Det skulle enligt min mening vara alltför blåögt att tro, att ungdomarna i vårt moderna, rationaliserade samhälle skulle vara beredda att gå i skolor enbart för att bilda sig och få en inre lyftning. De ser realistiskt på sakerna och inser att en folkhögskolekurs åstadkommer möjligheter för dem att fortsätta sin utbildning eller eventuellt få bättre platser än de har möjligheter till utan genomgången folkhögskolekurs. Det är speciellt när det gäller vidareutbildningen efter folkhögskolan som behovet för folkhögskolorna av att utfärda betyg framstår med betydande skärpa.

Som jag tidigare anförde förbjuder den nuvarande stadgan utfärdandet av sådana betyg, och det är detta förbud vi vill komma åt. I stället får man utfärda omdömen, som ges i vissa ämnesgrupper och som avser förmågan att tillgo-

dogöra sig utbildningen. Alla sådana intryg skall också innehålla en uppgift om omfattningen och längden av kurserna.

Det har visat sig, framhålls det i motionen, att dessa omdömen har varit svåra att få jämförbara med vanliga graderade betyg när det har gällt ett ställningstagande från skolor, dit en tidigare folkhögskoleelev söker sig. Det är just med anledning av dessa mottagande skolors önskemål om graderade betyg, som dessa önskemål har framkommit.

Det sägs på många håll att folkhögskolan inte får bli en preparandskola, där man på vanligt sätt slår i sig en hel del kunnande. Nej, det vill inte heller vi motionärer. Vi är mycket måna om att framhäva folkhögskolans speciella inriktning, men vi tror inte det är något fel att ungdomarna också vid en genomgång på detta sätt får möjligheter att tillägna sig vissa grundkunskaper.

Jag har sagt tidigare att detta är ett övergångsproblem, men i väntan på att skolan i sin helhet skall finna sin form och med tanke på de stora ungdomsskullar, som måste få möjlighet att utöver folkskolan någonstans förkovra sig, måste vi få — framhålls det i motionen — rätt och möjlighet för de folkhögskolor, som så önskar, att utfärda dessa graderade betyg.

Vi föreslår dock i motionen betydande undantag. Vi vill att det icke skall utfärdas sådana betyg för första årskursen. Det är en grundläggande kurs vid folkhögskolan, varifrån man i allmänhet återgår till sin tidigare yrkesverksamhet eller också fortsätter i en andra, eventuellt tredje årskurs. Dessutom föreslår vi att betyg skall få ges endast i de ämnen, där viss kompetens fordras för inträde i fackskolor eller jämförliga läroanstalter.

Herr talman! Detta är sålunda innehållet av motionens yrkande. Statsutskottet har i sitt utlåtande först hänvisat till skolöverstyrelsens yttrande. Skolöverstyrelsen framhåller, att det från flera folkhögskolor meddelats att folkhögskoleelever icke vunnit inträde vid fortbildningsanstalter emedan de icke kunnat förete graderade betyg från sina

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev

folkhögskolekurser. Detta påpekande från skolöverstyrelsens sida noterar vi med stor tillfredsställelse. Det visar med stor klarhet, att här finns ett berättigat önskemål om att sådana betyg skall kunna få utfärdas för att inte hindra dessa elever i sin fortsatta strävan att gå vidare i utbildning.

Skolöverstyrelsen har, anföres det vidare, den 3 juli i år hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning beträffande dels omfattningen och arten av de svårigheter, som uppstått för eleverna i förevarande avseende, dels lämpliga åtgärder för att komma till rätta med dessa svårigheter. Motionärerna är självfallet tacksamma för att denna framställning har gjorts. Vid kontakt med skolöverstyrelsen har jag dock i dag fått bekräftelse på att såvitt man där vet har Kungl. Maj:t ännu ingenting åtgjort med anledning av den framställning som gjordes den 3 juli i år.

Svenska folkhögskolans lärarförening har avgivit ett yttrande som refereras i statsutskottets utlåtande. Lärarföreningen har remitterat motionen till 108 lärarråd och uppmanat dem att inkomma med synpunkter. Av de 108 lärarråden har 36 svarat. Av dem är 8 klart positiva, 6 lärarråd tillstyrker med vissa reservationer, medan 2 föreslår utredning. Det gör sammanlagt, som jag bedömer det, 16 lärarråd som är mer eller mindre positiva, medan 20 av de lärarråd som svarat är negativa.

I anslutning till den framställning om en utredning, som skolöverstyrelsen nu har gjort och som jag är mycket tacksam för att den kommit till stånd, vill jag anföra vad departementschefen sade år 1957. Han anförde då: »Vidare har jag för avsikt att uppdraga åt skolöverstyrelsen att söka nå överenskommelse med de olika institutioner, vid vilka folkhögskoleelever brukar mottagas för anställning eller vidare utbildning, så att ett avskaffande av de nu på vissa håll förekommande betygen icke medför någon försämring för folkhögskolans elever i konkurrensen om anställnings- och utbildningsmöjligheter.»

Jag vet att skolöverstyrelsen har gjort en del och bland annat tagit kontakt med vissa skolor, dit folkhögskolornas elever brukar söka sig för vidare utbildning. Det är naturligtvis tacknämligt. Jag har emellertid den bestämda meningen, att man skulle kunna komma väsentligt längre genom att bifalla det förslag som motionen innehåller.

Statsutskottet förklarade i sitt utlåtande 1957 att det icke vore tillrådligt »att intyg skall kunna avse endast en del av undervisningen, då detta skulle kunna medföra att elever, som ämnar begära dylika intyg över viss ämnesgrupp, skulle kunna lockas att betrakta övriga ämnen, i vilka intyg skulle givas, såsom mindre väsentliga ur studiesynpunkt».

Jag har observerat statsutskottets skrivning 1957 därför att jag har svårt att förstå vart folkhögskolans berömda frihet tagit vägen i detta sammanhang. Det måste väl ändå vara full frihet för folkhögskolans elever att specialinrikta sig på de ämnen av vilka de kan ha nytta i sin fortsatta utbildning.

Svenska folkhögskolans lärarförening anför vidare att enligt styrelsens mening har intet inträffat sedan 1957 som motiverar en radikalt förändrad bedömning av läget. Jo, jag vågar påstå, att det faktiskt har inträffat åtskilligt sedan 1957. Jag har gjort mig underrättad om att lärarna vid folkhögskolorna vid upprepade lärarmöten diskuterat denna fråga. Frågan om betyg eller inte betyg har bland annat diskuterats mycket ingående vid ett lärarmöte i Lunnevad. Ungefär hälften av lärarna där var för betyg och den andra hälften mot. Ett år senare följde ett lärarmöte vid Hampnäs folkhögskola, där det blev en viss förskjutning till förmån för dem som icke önskar betyg.

Vidare har eleverna själva diskuterat denna fråga. Jag har som ordförande i styrelsen för en folkhögskola haft den stora förmånen att få vara med när eleverna diskuterade denna fråga. Jag försäkrar kammarens ledamöter, att intresset var minst lika stort som det nor-

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev

malt brukar vara i denna kammare när ärenden diskuteras, ja, kanske till och med större!

Elevkåren vid Gamleby folkhögskola har också, såsom refereras i utskottets utlåtande, tillskrivit alla folkhögskolors elevkårer för att utvärdera deras intresse för denna sak. Det skedde i november 1960. I lärarföreningens yttrande heter det härom: »Emellertid gav endast några få elevkårer sin anslutning, medan ett övervägande antal tog avstånd från aktionen.»

Jag ber att få anmäla, att jag måndagen den 3 januari 1961 klockan 16 hade nöjet att sammanträffa med elevkåren vid Gamleby folkhögskola. Jag fick då den uppgiften att av 102 elevkårer hade 35 svarat. Av dessa 35 var 12 positiva och 23 tveksamma eller negativa. Jag har svårt att inse att de 12 positiva kan räknas som »endast några få» och de 23 som »ett överväldigande antal». Det yttrandet får väl stå för lärarföreningens räkning.

Jag har tvärtom den uppfattningen att intresset för den föreslagna ändringen nog måste sägas vara ganska stort. Man måste dock förstå att eleverna kanske har svårt att yttra sig i en diskussion av denna art när, som det sagts mig, rektor och lärare vid många tillfällen varit närvarande. Vid en folkhögskola, som jag också känner väl till, var rektor motståndare till betyg och flera lärare var för betyg. Elevkåren sammanträdde och diskuterade saken. Endast några få av eleverna vågade yttra sig. Den närvarande läraren genomdrev emellertid slutet emröstning. Resultatet av denna blev att 89 elever röstade för betyg, 6 emot och 4 lade ner sina röster. Det kan tänkas att även andra elevkårer av dem som svarade i negativ riktning, och kanske också av dem som svarade i positiv riktning, var påverkade av det ställningstagande som t. ex. rektor vid skolan hade gjort.

Lärarföreningen säger slutligen, att ett bifall till motionen skulle ge en svårtolkad författningstext. Med tanke på den skicklighet man besitter på detta

område tror jag knappast att det skulle innebära någon större svårighet att formulera en författningstext som skulle klart säga ut, i vilka stycken folkhögskolorna finge rätt att utfärda betyg. För min del tycker jag det skulle räcka med att stryka de sista raderna i § 17, som uppenbarligen förbjuder utfärdande av betyg. De raderna har följande lydelse: »I vidare mån än nu är stadgat må vitsord ej meddelas.» Om man stryker dessa rader och låter skolöverstyrelsen utfärda anvisningar, är jag helt övertygad om att det här problemet kan lösas.

Eftersom Kungl. Maj:t för närvarande prövar denna fråga med anledning av skolöverstyrelsens framställning om en utredning, hemställer slutligen statsutskottet att motionen måtte avslås. Jag är på det klara med att det förhållandet som här redovisas, att skolöverstyrelsen har begärt en utredning, är att betrakta som ett resultat av motionerna, och jag är mycket tacksam för att detta resultat har uppnåtts. Jag hyser den förvissningen, att Kungl. Maj:t så fort som möjligt skall tillsätta en sådan utredning som skolöverstyrelsen begär.

I denna förvissning och i vetskap om det magra resultat som normalt brukar följa på ett yrkande om bifall till en motion, som inte ens har blivit föremål för någon reservation i utskottet, avstår jag, herr talman, från att ställa något yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Som bekant ligger en stor del av vårt undervisningsväsende för närvarande i smältdegeln, och det är förhållandet också med våra folkhögskolor.

År 1957 hade vi en mycket ingående överläggning om betyg eller icke betyg vid folkhögskolorna. Utskottet hade då mycket noga tagit reda på fördelar och nackdelar med betygsättning i dessa skolor. Vi hade haft kontakt med lärarorganisationerna och rektorerna vid folkhögskolor och liknande, och av under-

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev

sökningen framgick ganska tydligt, att majoriteten av folkhögskolornas företrädare ansåg att det inte borde sättas graderade betyg vid dessa fria skolor — man förmenade att det skulle vara ett avsteg från den anda som alltid funnits vid våra folkhögskolor.

Nu vet jag mer än väl att det för de mottagande utbildningsanstalterna skulle vara av stort värde om det funnes graderade betyg. När det kommer in en lång rad ansökningar skall dessa mottagande utbildningsanstalter jämföra betyg från olika skolformer — oftast är det realskolornas elever som jämförs med elever från folkhögskolorna. Jämförelsen vore betydligt lättare för de mottagande skolorna om de finge räkna poäng och ta in elever i förhållande till dessas poäng, men även de mottagande skolorna har för oss framhållit, att enbart poängen inte är avgörande, utan också elevernas allmänna lämplighet för de yrken det är fråga om. Man har ansett att t. ex. ett intyg från folkhögskolans rektor eller annan lärare vilket berör just de förhållandena kan vara av stort värde när den mottagande skolan skall gallra bland ansökningarna.

Motionären talade med rätta om folkhögskolornas frihet, och utskottet vill instämma i vad han sade på den punkten. Vi får väl vara överens om att denna frihet, som folkhögskolorna har haft mycket länge, skulle i någon mån beskäras i och med att det utfärdades graderade betyg i alla de ämnen som eleverna läst, och det kan tänkas att eleverna skulle ägna sig mest åt sådana ämnen som de vet har särskild betydelse för inträde vid sjuksköterskeutbildningsanstalter, polisutbildningsanstalter och liknande. Den synpunkten har varit avgörande för den majoritet av rektorerna som anser att det icke bör införas graderade betyg, och den saken säger ju också en del i detta sammanhang.

När nu frågan är föremål för Kungl. Maj:ts prövning anser utskottet att det skulle vara oklokt av riksdagen att fatta något beslut i detta enligt vår mening viktiga ärende. Vi bör vänta och se vad

man kan komma till. Jag utgår från att det utskott — antingen det blir statsutskottet eller ett särskilt utskott — som skall behandla skolberedningens förslag kommer att ha en ingående överläggning om de här tingen när man kommer fram till den punkt som gäller folkhögskolorna.

Med hänsyn till dessa omständigheter, herr talman, tror jag att det är klokt om vi går på utskottets förslag. Vidare vill jag säga, att jag är mycket tacksam mot motionären herr Svanström för att jag fick reda på att han besökte sin folkhögskola just kl. 16.00!

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Den sista upplysningen, herr Näsström, gjorde jag bara för att det roade mig att ställa denna exakthet i förhållande till det diffusa uttalande, som lärarföreningen hade gjort om det »överväldigande» antal, bestående av 23 elevkårer, som hade intagit en negativ ställning till frågan om betyg eller icke betyg, medan 12 hade en positiv inställning till denna fråga.

Med anledning av uttalandet av statsutskottets talesman, att man i de mottagande skolorna inte bara ser till betygen utan mera till andra förhållanden, skall jag ta mig friheten att utan angivande av namn återge en skrivelse till en elev just från en mottagande skola. Den lyder som följer: »Härmed får vi erkänna mottagandet av Eder ansökan om att bliva antagen såsom elev vid X sjuksköterskeskola. Vi emotse avskrift av Edert intyg från folkhögskolans andra årskurs när denna kurs avslutats. Då det av Edert betyg framgår att Ni lyckats skaffa Eder ett utmärkt betyg i kemi vid särskild prövning i realexamen, vill jag föreslå att Ni försöker skaffa realexamensbetyg även i ämnena svenska, fysik, biologi och matematik. Om Edert intyg från andra årskursen vid folkhögskolan innehåller samma goda omdömen som intyget från första årskursen och Ni skaffar Er betyg i ovan nämnda ämnen, ha vi för avsikt att kalla Eder till provtjänstgöring.»

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev

Såvitt jag förstår framgår av denna skrivelse med tydlig klarhet, att man nog vid de skolor, dit eleverna söker sig, i första hand ser på betygen. Det är nog tyvärr inte så att andra omdömen äger företräde framför betygspoängen, utan fortfarande är tydligen de rena betygen avgörande, och det får man förstå i den stora konkurrens, som för närvarande råder mellan eleverna vid inträde i de olika skolor, som ger fortsatt utbildning. Det har också inom vida kretsar av folkhögskolefolket observerats, att våra elever icke är jämställda med elever från andra skolor då det gäller att de blir trodda på de intyg, som enligt den nuvarande stadgan utfärdas beträffande deras möjligheter att bli goda elever i den fortsatta utbildningen.

Till sist kan jag som en kuriositet nämna, att man tydligen i de skolor, där man tidigare under många år hade utfärdat betyg efter ansökan av eleverna, inom lärarkåren fortfarande lever kvar i dessa tankegångar, och det är ju rätt självklart. Jag kan omtala att en folkhögskolerektor har meddelat mig att det i vederbörande lärarkollegium går till på det sättet, att man när man skall ge dessa omdömen om eleverna tar upp sina små anteckningsböcker och läser upp betygen — B, Ba, AB o. s. v. — och översätter dem till omdömen. Det är självklart att det går, men jag har velat framhålla detta som bevis för att man fortfarande på lärarhåll i de skolor, som alltjämt utfärdar intyg, lever kvar i den föreställningen, att man skall ge eleverna dessa vitsord enligt de vedertagna reglerna.

Jag har, herr talman, som tidigare inget yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Innan vi behandlade propositionen år 1957 hade jag nöjet att vara närvarande, när folkhögskolerektorerna hade sin stora konferens för att ta ställning till detta problem, och där hade man en mycket ingående överläggning just om betygen.

Från början var det något skilda me-

ningar, men när man vägt nackdelar och fördelar mot varandra och belyst saken från olika sidor kom man till sist till en enhällig uppfattning om att det vore lämpligast att *inte* ha graderade betyg. Jag utgår från att dessa rektorer, som ofta varit folkhögskolelärare innan de blivit rektorer, har en god kännedom om folkhögskolornas inre arbete. Men även på denna konferens framhölls de mottagande skolornas bekymmer när det gäller att jämföra t. ex. realskoleelever och elever som kommer från folkhögskolor. Det är således ingen hemlighet vad den saken beträffar.

Jag måste emellertid säga att denna fråga i varje fall inte för mig är den mest betydelsefulla, utan den stora frågan i detta sammanhang är just folkhögskolornas framtid med hänsyn till den nya grundskolan. Det är på den punkten, som jag tror att såväl skolöverstyrelsen som riksdagen kommer att få ta upp allvarliga överläggningar om hur man på lämpligt sätt skall kunna inpassa folkhögskolorna i vårt undervisningssystem. Jag utgår från att praktiskt taget alla i denna kammare inte vill mista folkhögskolorna, men frågan gäller vilken plats de kommer att få i det nya skolsystemet.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Det sista problemet, som herr Näsström tog upp, är alla besjälade av att få bästa tänkbara lösning på. Det är möjligt att det inte direkt hör till dagens ämne, och jag skall därför inte vidare utveckla den frågan. Jag kan emellertid nämna att vi i Gamleby folkhögskola har räknat med att försöksvis redan från nästa år starta en specialkurs för elever i åldern 16—18 år. Den skulle med skolöverstyrelsens tillstånd kunna bedrivas för att bygga upp ett tionde läsår i enhetsskolan, där försöksverksamhet nu pågår i de kommuner som ligger närmast Gamleby.

Men, herr talman, det var med anledning av herr Näsströms yttrande angående rektorernas ställning till denna fråga som jag begärde ordet. Jag har all-

Om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev

deles klart för mig att uppfattningarna bland dem är mycket olika. Men i den mån betänkligheter förekommer, beror det på att man har sagt sig, att om betyg skall utfärdas i vissa ämnen så måste enhetliga kurser fastläggas över hela landet, vilka skulle snöra in folkhögskolan i en tvångströja som den fria folkhögskolan inte vill ha.

Jag har klart för mig att man inte får handla så; men eftersom det i betygen skall anges vilken tid och omfattning kursen i ämnet haft behöver ju inte folkhögskolans frihet inskränkas. På de mottagande skolorna får man ändå en klar uppfattning om vilken tid ett ämne lästs och vad kursen omfattat.

Enligt min mening har alltså folkhögskolorna möjlighet att utfärda betyg utan att friheten för dessa skolor inskränkes.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill såsom varande en av dem som tar in elever i en sådan här specialskola — sjuksköterskeskolan i Karlstad — gärna erkänna, att det för med sig ett visst bekymmer att folkhögskolorna inte har graderade betyg. Å andra sidan kan jag även instämna i vad herr Näsström har sagt om att man också fäster vikt vid annat än de rena betygen.

Men problemet ligger enligt min mening i den omständigheten att folkhögskolorna, som i princip är tänkta att vara bildningsanstalter, i så hög grad får fungera som utbildningsanstalter. Det föreligger ju en viss skillnad mellan de båda uppgifterna, och jag hoppas att man vid omformningen av vårt skolväsen under de närmaste åren skall finna en verklig lösning av detta problem.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I anledning av herr Kaijers yttrande vill jag bara anmäla, att jag har svårt att se skillnaden mellan bildningsanstalter och utbildningsanstalter. Det är väl ändå så, herr Kaijser, att även utbildningsanstalter i allmänhet

anses ge eleverna en viss bildning? Och jag finner det svårt att hårdra dessa begrepp; man kan knappast göra det.

I varje fall måste jag deklarerat att jag har en så betydande kännedom om folkhögskolans nuvarande elevklientel att jag vågar påstå — utan att säga att dagens folkhögskoleelever saknar idealitet, bildningshunger och andra framstående ambitioner som gamla tiders folkhögskoleelever hade — att också folkhögskoleeleverna har klara begrepp om vad som är »matnyttigt». Man kan inte gärna lasta dem för att de liksom elever i andra skolor eftersträvar att så snabbt som möjligt uppnå goda resultat.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det är riktigt att begreppen bildningsskola och utbildningsskola kommit att stråla samman i folkhögskolorna, men den ursprungliga grunden för folkhögskolornas tillkomst var just en önskan att meddela bildning åt bildningstörstande människor, och man kan egentligen säga att andra skolinrättningar borde ordna de preparandkurser som behövs för att vinna inträde i de utbildningsskolor, vilka kan komma i fråga. Det ligger i folkhögskolans natur att den har en stor frihet att ordna sina kurser o. s. v., och den friheten kan inte i samma grad bevaras om folkhögskolorna skall fungera som utbildningsanstalter med bestämda mål.

Dessa frågor kan man resonera om hur länge som helst. Vill man lyssna till en man som är ledamot av en folkhögskolestyrelse och har stort intresse för dessa frågor, vår kollega herr Spångberg i andra kammaren, skall man finna att han talar just om den bildningsidealitet vilken borde vara drivkraften för dem, som söker sig till folkhögskolan, men vilken nu inte i samma grad som tidigare tycks vara det.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Folkhögskolans ursprung har jag alldeles klart för mig, men vi är väl ändå medvetna om att åtskilligt har skett under årens lopp.

Om en broförbindelse mellan Öland och fastlandet

För min egen del anser jag att utvecklingen har varit på gott och ont. Jag tillhör själv den grupp av folkhögskoleelever som inte fortsatt i andra skolor, men jag har i alla fall den känslan att folkhögskoleåren gav — utöver det utomordentliga kamratskapet, insikterna i samhällsarbetet och allt annat — en viss grundutbildning som jag haft en betydande nytta av i min fortsatta verksamhet. Den synpunkten har under senare år väsentligt accentuerats, och jag har klart för mig att den i dag är avgörande för många folkhögskoleelever.

För övrigt spårar vi väl samma utveckling även på många andra områden av skolverksamheten. Det har sagts mig att man vid högskolorna numera inte alls bedriver studier på samma sätt som för 50 år sedan. Varför skall man då med nödvändighet göra det vid folkhögskolorna?

Enligt min mening, herr talman, behöver det ena goda icke förskjuta det andra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtandet hemställt.

Om en broförbindelse mellan Öland och fastlandet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av väckt motion angående en broförbindelse mellan Öland och fastlandet.

I en inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg* väckt motion (II: 523) hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsamt utredning och förslag om byggandet av en broförbindelse mellan Öland och fastlandet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 523 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 523 i andra kammaren.

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! Fjolårets riksdag anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 maj om utredning i syfte att få till stånd en lagstiftning som möjliggör avgiftsbelagda trafikanläggningar. Både tredje lagutskottet och riksdagen hade då den tanken, att det borde tillsättas en särskild utredning som tog hand om denna fråga. Så har inte blivit fallet, utan ärendet har överlämnats till 1960 års vägsakkunniga.

Jag finner det riktigt att utskottet, när ärendet är föremål för utredning, inte nu förordar någon ny framställning i saken. Jag vill endast uttala den förhoppningen att 1960 års vägsakkunniga skall bli klara med denna detaljfråga, så att den kan bli föremål för beslut av nästa års riksdag. Jag hoppas alltså att det förhållandet, att ärendet inte hänvisats till en särskild sakkunnigutredning utan gått till 1960 års vägsakkunniga, inte kommer att innebära någon tidsutdräkt utan att ärendet kan avgöras av 1962 års vårriksdag. Ärendet är ju av utomordentligt stor betydelse både för Öland och för andra områden i vårt land.

Herr **THUN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om enhetliga normer för offentlig upphandling

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av avtal om breddning av järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö; och

nr 153, i anledning av väckt motion om anordnande av särskilda gångbanor vid tillfarter till tätorter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av riksdagens år 1960 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser standardiseringsverksamheten inom statsförvaltningen.

Om enhetliga normer för offentlig upphandling

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av väckta motioner om enhetliga normer för offentlig upphandling.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herr *Grebäck m. fl.* (II: 632), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att sådana initiativ må tagas, att enhetliga normer skapades för all offentlig upphandling i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 453 och II: 632 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Då den föreliggande frågan är av stor betydelse inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt, har jag ansett att jag borde säga några ord. Jag lovar

på förhand och på förekommen anledning att inte tala »hur länge som helst», som någon uttryckte sig för en stund sedan.

Motionerna syftar till att från Kungl. Maj:ts sida skall tagas initiativ så att enhetliga normer skapas för den offentliga upphandlingen. Jag slår fast, att frågan har betydande räckvidd, och jag citerar vad statens sakrevision säger sammanfattningsvis, nämligen »att såväl näringslivets som allmänhetens berättigade intressen göra det önskvärt, att fasta normer tillämpas lika väl inom det kommunala som inom det statliga upphandlingsområdet». Det är en uppfattning som jag tror att jag vågar understryka, och jag finner att den inte är motsagd på något vis.

Mot denna uppfattning har anförts en argumentation, som jag måste säga håller icke oväsentligt. Utskottet säger nämligen dels att det här ordnar sig alldeles säkert, ty kommunerna har visat ett ökat intresse, dels att det inte bör tagas något initiativ från statens sida, ty då det inte blir något resultat på frivillig väg, kommer man över på lagstiftningsvägen. Vart motionärerna vill komma därvidlag, anser utskottet oklart.

Ja, motionärerna är oklara på den punkten, och detta på goda grunder, ty de hoppas att det klaras frivilligt. Men jag tycker att de som säger att de inte vet hur det kan gå och samtidigt talar om det stora intresse, som föreligger, också är oklara på den här punkten.

Ytterligare en sak har fallit mig i ögonen. Det står nämligen i slutet av statsutskottets utlåtande: »Såvitt kunnat inhämtas torde de tre kommunförbunden vara beredda att medverka till en dylik utveckling.»

Hur har statsutskottet kunnat åstadkomma formuleringen »såvitt kunnat inhämtas»? Jag anser att man har försummat en så enkel sak som att ge anvisning om huruvida man har frågat Landskommunernas förbund och anledningen till att det inte sägs något om vad Landskommunernas förbund i så fall har sagt. Förstår jag rätt konstruktionen »såvitt kunnat inhämtas», så tycks förmågan

Om vissa åtgärder i syfte att främja anlita-
ndet av mindre företag vid den offentliga
upphandlingen

att inhämta inte ha varit överväldigande stor.

Frågan är så pass betydelsefull — det säger utskottet också — då det föreligger behov av större fasthet och enhetlighet i normerna för den kommunala upphandlingen. Utskottet säger, att frågan är på marsch och att intresset blir större och större, men när motionärerna föreslår att staten skulle genom kontakt med vederbörande befordra den rätta utvecklingen, slår man back och säger, att det blir ju inget resultat då kommunerna säger emot.

Hur är det då med denna utveckling? Jag tycker att det vore värt att undersöka, eftersom det i alla fall gäller — vilket statens sakrevision uttrycker så vackert, jag kan inte säga det bättre — »att såväl näringslivets som allmänhetens berättigade intressen göra det önskvärt». Jag tycker att utskottet kunde ha uppmärksammat detta.

Jag har, herr talman, i rådande situation inte något yrkande, men jag förbehåller mig rätten att komma igen i frågan till nästa års riksdag.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag har kanske inte anledning att närmare utveckla mina synpunkter, eftersom herr Ferdinand Nilsson inte har ställt något yrkande. Jag vill emellertid säga, att när utskottet ger uttryck för en viss optimistisk syn på detta ärende, beror det på att kommunförbunden dock visar ett positivt intresse. Ämnet har tagits upp vid kurser, där bl. a. formerna för upphandlingen har diskuterats.

Man kan mycket väl föreställa sig, att med den inställning som kommunförbunden har kommer det i den fortlöpande verksamheten genom konsulenternas arbete o. s. v. att vara möjligt att vinna förståelse för denna sak på lång sikt. Att riksdagen skulle uttala, att man borde gå direkt till förbunden och ge en ny puff i frågan, har vi däremot inte ansett vara påkallat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Den optimism som herr Holmqvist talade om tycks vara ganska blandad, och det var detta som föranledde mina reflexioner i sammanhanget. Dels är man mycket optimistisk. Dels säger man: Om vi konfererar och det inte blir något resultat, vad skall då inträffa?

Det är denna blandning av optimism och pessimism som på mig har gjort ett förvirrat intryck.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om vissa åtgärder i syfte att främja anlita-
ndet av mindre företag vid den offentliga
upphandlingen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder i syfte att främja anlita-

ndet av mindre företag vid den offentliga upphandlingen. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Stefanson* och *Kaijser* (I: 455) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 534), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en utredning måtte tillsättas med uppgift att undersöka möjligheterna att komplettera den nuvarande ordningen vid offentlig upphandling med erforderlig upplysningsverksamhet m. m. i syfte att bereda större möjligheter för mindre företag att komma i fråga vid den offentliga upphandlingen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 455 och II: 534 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation utan angivet yrkande anmälts, utom av andra, av fröken *Andersson*.

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall be att helt kort få motivera den blanka reservation som jag har fogat till detta utskottsutlåtande.

I motionerna, som har lämnats i båda kamrarna, har hemställts om en utredning om möjligheterna till ökad upplysning syftande till, som det heter, »att bereda större möjligheter för mindre företag att komma i fråga vid den offentliga upphandlingen».

I motionerna sägs dels att myndigheterna inte tillräckligt känner till de företag, som kan komma i fråga och som har leveransmöjligheter, dels också att de mindre företagen inte känner till formaliteterna vid statlig upphandling. Motionärerna hänvisar till den i USA befintliga organisationen Small Business Administration och anser att det eventuellt kunde vara önskvärt med en liknande organisation här.

Det är klart att jag understryker vikten och nödvändigheten av att så många som möjligt — också de små företagen — kommer i fråga i detta sammanhang. Det uppreser sig då två frågor. Är de mindre företagen tillbakasatta och vilka åtgärder skall man i så fall vidtaga?

I det utlåtande som statens sakrevision har avgivit betonas, att 1952 års upphandlingskungörelse gör klart, att affärsmässiga principer skall tillämpas vid statlig upphandling. Myndigheterna har alltså att följa utvecklingen, vilket också sker via marknadsundersökningar, leveransförteckningar, publikationer m. m.

Nu har sakrevisionen undersökt dessa aktuella frågor och konstaterar att »inga omständigheter framkommit, vilka tyda på att företag skulle förekomma såsom leverantörer i en av rådande konkurrensförhållanden icke motiverad omfattning».

Detta utsluter ju inte att upplysningen skulle behöva intensifieras, men utskottet anser att detta inte bör ske genom det allmännas försorg. Jag tror för min del att det finns verkligt förnämliga näringsidkarorganisationer som

själva lämpligen bör sköta om den upplysningen.

Jag skall inte ta upp tiden längre, herr talman, utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 70, i anledning av väckt motion om förenklade regler för deklarations- och taxeringsförfarandet; samt

nr 73, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av inkomst av skog i vissa fall.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner rörande lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft sexton inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna nr 48 i första kammaren av herr *Jacobsson, Per*, samt nr 64 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, om ändrade regler för beräkning av avgift och av pensionsgrundande inkomst inom den allmänna tilläggspensioneringen,

2. de likalydande motionerna nr 50 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt nr 66 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*, om sänkning av pensionsåldern,

3. de likalydande motionerna nr 367 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 426 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, om vissa ändringar

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension, m. m.

i lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension,

4. de likalydande motionerna nr 498 i första kammaren av herrar *Bengtson* och *Jonasson* samt nr 584 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, om utredning rörande personlig frivillig tilläggs-pensionering,

5. de likalydande motionerna nr 500 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 585 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, om sänkning av folkpensionsåldern,

6. de likalydande motionerna nr 501 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 586 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, om viss reformering av den allmänna tilläggs-pensioneringen,

7. de likalydande motionerna nr 506 i första kammaren av herr *Hansson, Nils,* och fru *Segerstedt Wiberg* samt nr 581 i andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg och fröken *Elmén*, om utredning rörande den allmänna tilläggs-pensioneringen såvitt avsåge utländsk arbetskraft inom svenska handelsflottan,

8. motionen nr 244 i andra kammaren av fru *Gunne*, angående beräkningen i visst fall av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension, samt

9. motionen nr 596 i andra kammaren av herr *Spångberg*, om rätt för i Sverige bosatt svensk medborgare att åtnjuta tjänstepension för i grannland förvärvat inkomst.

I motionerna I: 50 och II: 66 hade hemställt, att riksdagen måtte besluta fastställa pensionsåldern inom såväl folkpensioneringen som allmänna tilläggs-pensioneringen till 65 år för män och 60 år för kvinnor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att, i avvaktan på den slutliga utredningen av frågan, inför innevarande års riksdag måtte framläggas förslag till provisorisk lagstiftning i syfte att åstadkomma en sänkning av pensionsåldern till 60 år för de arbetare och andra anställda som uppenbarligen sysslade med särskilt tungt eller hälsovådligt arbete.

I motionerna I: 367 och II: 426 hade anhållits

1. om skyndsamt utredning och förslag till nästa års riksdag om rätt för företagare till återlån ur Allmänna pensionsfonden genom betalning av avgifter medelst revers och i övrigt efter i motionerna angivna riktlinjer,

2. om närmare utredning om möjligheterna för vissa yrkesgrupper att uppnå full pension före 67 års ålder samt om frivillig om-disponering inom ATP:s ram av en del av ålderspensionsrätten till förstärkt familje- och invalidskydd, samt

3. att Kungl. Maj:t måtte uppmärksamma övriga i motionerna omnämnda förhållanden, bland annat frågan om en självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar och möjligheterna för företagare att avsätta medel i egen rörelse för sin pensionering, samt sedan undersökningar gjorts med beaktande av vunna erfarenheter förelägga riksdagen därav föranledda förslag.

Därjämte hade i motionerna berörts frågor om karensbestämmelser, preskriptionsbestämmelser, sammanträffande pensionsförmåner, besvärsregler och regler om rätt till förtidspension.

I motionerna I: 498 och II: 584 hade föreslagits att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag senast till 1962 års vårriksdag angående anordningar för underlättande av personligt frivillig tilläggs-pensionering i enlighet med motionernas syfte.

I motionerna I: 500 och II: 585 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning angående sänkning av folkpensionsåldern i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionerna I: 501 och II: 586 hade hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående reformering av ATP i syfte att borttaga de s. k. 15- och 30-årsreglerna och förbättra de korttidsanställdas pensioner samt

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

förbättra möjligheterna för småföretagare till återlån från den allmänna pensionsfonden.

I motionerna I: 506 och II: 581 hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en särskild utredning om ATP-villkoren för utländsk arbetskraft, anställd i den svenska handelsflottan, och föreläggande för riksdagen av de förslag till lagändringar som utredningsarbetet kunde föranleda samt att Kungl. Maj:t i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts.

I motionen II: 244 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående beräkningen av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension i de fall, då skatteberäkning skedde jämlikt 1 § förordningen angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen med bifall till motionen II: 244 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om beräkning av pensionsgrundande inkomst i sådana fall då skatt beräknades såsom för ackumulerad inkomst;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 506 och II: 581 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförde i fråga om tilläggspension för utländsk arbetskraft inom svenska handelsflottan; samt

C. att följande motioner, nämligen

1. motionerna I: 367 och II: 426, såvitt de avsåge personlig frivillig tilläggspensionering;

2. motionerna I: 498 och II: 584, vilka avsåge personlig frivillig tilläggspensionering;

3. motionerna I: 367 och II: 426, såvitt de avsåge undantagande från försäkringen;

4. motionerna I: 500 och II: 585, såvitt de avsåge pensionsålder;

5. motionerna I: 50 och II: 66, vilka avsåge pensionsålder;

6. motionerna I: 367 och II: 426, såvitt de avsåge pensionsålder;

7. motionerna I: 48 och II: 64, vilka avsåge korttidsanställda arbetstagare;

8. motionerna I: 501 och II: 586, såvitt de avsåge korttidsanställda arbetstagare;

9. motionerna I: 501 och II: 586, såvitt de avsåge 15- och 30-årsreglerna;

10. motionerna I: 367 och II: 426 samt motionerna I: 501 och II: 586, såvitt de avsåge återlån av inbetalda arbetsgivaravgifter;

11. motionen II: 596, vilken avsåge rätt för i Sverige bosatt svensk medborgare att åtnjuta tjänstepension för i grannland förvärvat inkomst;

12. motionerna I: 367 och II: 426, såvitt de avsåge självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar;

13. motionerna I: 367 och II: 426, såvitt de avsåge interimistiska beslut i pensionsärenden och fullföljd av talan mot pensionsmyndighetens beslut, preskription av pensionsbelopp, sammanträffande pensionsförmåner samt förtidspension;

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

vid utskottets hemställan under C 1

av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Nyman*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under C 1 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 367 och II: 426 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening giva till känna vad reservanterna anförde angående utredning och förslag om ändring av gällande regler så att företagare medgaves rätt att i rörelsen skattefritt avsätta medel för egen pensionering;

vid utskottets hemställan under C 2

av herrar *Kaijser* och *Thorsten Larsson*, fru *Gunne* samt herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort under C 2 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 498 och II: 584, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om ut-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. redning av frågan om personlig frivillig tilläggspensionering; förbättrade möjligheter för företag till återlån från allmänna pensionsfonden;

vid utskottets hemställan under C 4

av herrar *Thorsten Larsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 4 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 500 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning av frågan om en allmän sänkning av folkpensionsåldern;

vid utskottets hemställan under C 8

av herrar *Kaijser* och *Thorsten Larsson*, fru *Gunne* samt herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under C 8 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 501 och II: 586, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av de korttidsanställda arbetstagarnas pensionsförmåner inom ATP;

vid utskottets hemställan under C 9

av herrar *Thorsten Larsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 9 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 501 och II: 586, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning i syfte att borttaga 15- och 30-årsreglerna;

vid utskottets hemställan under C 10

av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Kaijser*, *Nyman*, *Thorsten Larsson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fru *Gunne* samt herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under C 10 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 367 och II: 426 samt I: 501 och II: 586, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag om

vid utskottets hemställan under C 12

av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Nyman*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 12 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 367 och II: 426, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om självständig pensionsrätt inom ATP för hemarbetande husmödrar.

Dessutom hade särskilda yttranden angivits

I. av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Nyman*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, angående undantagande från försäkringen; samt

II. av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Nyman*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, angående pensionsålder.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! När ATP genomfördes var det nog ingen som trodde, att en så stor reform som denna skulle visa sig var helt utan fel och skavanker, men att det redan nu skulle ha uppkommit så många och så påtagliga väntade man väl knappast.

Centerpartiet har inte heller ansett att ATP var vare sig den enda eller den bästa formen för tilläggspensioneringen utan partiet har hela tiden hållit fast vid den s. k. personliga frivilliglinjen. Vi har också nu fått bekräftat, att det finns många människor i detta land, för vilka ATP-systemet ej passar. Det var väl inte många som väntat att t. ex. över 70 000 personer skulle begära sitt utträde ur ATP, vilket faktiskt hade skett fram till den sista augusti i år, om uppgifterna i pressen är riktiga.

Det måste framstå som ett rättvisekrav att alla dessa undantagna kan beredas möjlighet till ett frivilligt trygghetssparande. I en motion föreslår vi, att detta sparande i princip i likhet med ATP-avgiften skall få ske skattefritt. Av-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

sättningarna bör alltså till ett visst maximibelopp få avdragas den taxerade inkomsten. För alla dem vilka baserar sin pension på folkpensionens grundtrygghet borde även en möjlighet till ett värdebeständigt sparande på ett eller annat sätt beredas.

Givetvis är det djärvt av mig att redan nu framkasta tanken på en möjlig väg att komma fram till ett indexreglerat värde, men nog tycker jag vid ett hastigt påseende, att det s. k. pensionspristalet borde vara värt att prövas även här. Detta bör ju den utredning, som vi här föreslår, närmare undersöka.

Till dessa här nämnda kategorier av önskemål kommer sedan också frågan om alla de hemarbetande husmödrarnas pensionsförhållanden. Dessa husmödrar utför, som alla vet, en värdefull gärning i samhällets tjänst. Värden om hemmet och fostran av barnen kan emellertid svårligen uppskattas i reella värden. Därför vore säkerligen den enda rimliga formen en personlig frivillig pension även här. Trots föregående riksdags inställning tror vi, att en utredning om dessa förhållanden är mera angelägen i år än någonsin.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under C 2.

När det sedan gäller frågan om pensionsåldern har den debatterats ganska mycket under senare år. Däröfver har som bekant även 1958 års socialförsäkringskommitté sagt, att det torde ligga utanför det möjligas gräns att differentiera pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen så att rimliga anspråk på rättvisa de olika grupperna emellan tillgodoses. Jag kan helt instämma i detta resonemang, men jag vill dock framhålla, att även om det är omöjligt att differentiera pensionen mellan grupperna, kvarstår dock angelägenheten av en sänkt pensionsålder.

Herr talman! Jag tror att behovet av en tidigare och reducerad pension är ganska allmänt. Det kan ej heller alltid hänföras till vissa yrkesgrupper, utan behovet kan ju även vara mycket individuellt betingat. Utgår vi från principen att pensionen är lika med »upp-

skjuten lön», blir frågan om pensionen en återspeglning av de produktionsresultat som de äldres arbetsinsatser har gett underlag för. Ingen vill väl bestrida att det är tack vare den äldre generationens trägna arbete som vi i dag kan inregistrera så goda produktionsresultat. Ingen kan väl heller påstå, att just den eller den gruppen har den största andelen i dessa resultat.

Centerpartiet har därför den uppfattningen att en sänkning av folkpensionsåldern för alla kategorier från 67 till 65 år vore en synnerligen angelägen och berättigad åtgärd. Jag vill härvid erinra om att vi har exempelvis tjänstemannagrupper av stats- och kommunalanställda, vilka redan nu får pension vid 65 år. Att då alla andra, som tar ut sin pension vid 65 år, får denna reducerad med ca 15 procent kan knappast framstå som rättvist. Det framstår därför som ett rimligt krav, att det allmänna åtar sig detta även för andra pensionärer. Givetvis medför det en rätt stor kostnad för staten, men, herr talman, när man, som så ofta sker, talar om och utlovar nya sociala reformer, anser vi i centerpartiet att en sänkt pensionsålder därvid bör övervägas i första hand.

Jag ber med detta att också få yrka bifall till reservationen under C 4.

I motionerna I: 501 och II: 586 tar vi upp frågan om korttidsinkomst. Problemet här uppstår av den orsaken, att basbeloppet alltid i första hand skall från dragas inkomsten av anställning. Följaktligen kommer inte hela denna inkomst att ge pensionspoäng. Jag skulle här egentligen kunna nöja mig med att läsa innantill i utskottets utlåtande på sidorna 16 och 17, där detta missförhållande är tillräckligt verifierat, men jag skall inte göra det utan överlåter den saken åt kammarens ledamöter.

I detta sammanhang vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att departementschefen redan i proposition nr 100 år 1959 framhöll, att det syntes böra övervägas att efter en vidare utredning jämka avräkningsregeln med tanke på korttidsinkomst, regelbunden säsongbetonad löneinkomst av mindre omfatt-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. ning. Den av departementschefen omnämnda utredningen har ännu inte kommit till stånd. Vid 1960 års riksdag framförde vi motionsvis samma hemställan. Det vore väl nu på tiden att utredningen tillsattes.

Det har faktiskt, ärade kammarledamöter, varit mycket diskussion i utskottet, huruvida motionärerna på denna punkt tolkat lagtexten rätt och om gällande bestämmelser också tillämpas på detta sätt. Tolkningen har jag redan berört genom att hänvisa till vad sekretariatet fått in i utskottsutlåtandet. Jag har senare på ett häradskrivarkontor kollat uppgiften om hur man räknar i sådana fall, och jag har fått bekräftat att — jag använder ett avrundat tal bara för att ge ett åskådningsexempel — 2 000 kronor kan »falla bort» vid poängberäkningen för en sådan inkomsttagare som här avses. Uppenbart är alltså att ett direkt fel kan konstateras i lagtexten.

Jag förutsätter att denna orättvisa rättas till. Den drabbar många kategorier, som jag inte skall räkna upp här, men i korthet kan man säga att den berör de kategorier, som har en korttidsanställning under någon del av året och som inte har en inkomst som överstiger 4 200 kronor.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationen under C 8.

Jag kommer sedan till frågan om 15- och 30-årsreglerna. Utskottet hävdar här, att dessa regler aldrig kan bli orättvisa. Vi menar dock, att de faktiskt kan bli orättvisa, om man ser dem som helhet. Den person som redan i 16-årsåldern börjar att tjäna in pengar till ATP-fonden och fortsätter därmed till sin pensionsålder betalar in en avsevärd summa, som med ränta på ränta skulle berättigat till en mycket god pension. Det är däremot mera sällan denna kategori av löntagare under »de 15 bästa åren» når en sådan inkomst, att han får en hög pensionspoäng. Vi kan å andra sidan tänka oss en person som kanske inte kom in i ATP-systemet förrän han var 30 år, men vilkens inkomst snabbt steg och under 15 år nådde över 7,5

gångar basbeloppet, d. v. s. nu 32 250 kronor om året. Denne man får ut den maximala pensionen, men för honom inbetalas säkerligen inte lika mycket till fonden som för den som varit med 15 år längre.

I varje fall innebär reglerna faktiskt ett favoriserande av vissa grupper. Vi menar, att det hade varit riktigare att man hade ordnat detta på ett annat sätt.

Jag vill med det nu sagda också yrka bifall till reservationen under C 9.

Slutligen, herr talman, vill jag ta upp frågan om återlånerätten. Fondmedlen skall, som det sagts i propositionen till 1959 års riksdag, förvaltas så att det gagnar ATP. Detta förhållande bör väl inte omöjliggöra att företagen kan låna pengar ur ATP-fonden på något så när rimliga och praktiskt tillämpbara villkor.

Bestämmelser som innebär att ett litet företag skall behöva uppträda varje år som låntagare för att exempelvis få låna 500 kronor om året blir ju faktiskt en hjälp till företagens investering som jag nästan skulle vilja kalla tragikomisk. Inte heller kan de fylla de krav på en förenklad administration vid utlåning, varom det i propositionen så vackert talas. Jag frågar: Vilket företag har lust att varje år uppträda som låntagare för att få rätt till denna halva arbetsgivaravgift? Lånen skall vara amorterade på tio år, sägs det, och följaktligen uppstår så småningom den situationen att det årliga lånet nätt och jämnt täcker den årliga amorteringen — man kan med andra ord få låna till vad man skall amortera. Kunde det inte i stället ordnas med rätt att samla de årliga kvoterna för att sedan vid ett framtida investeringsbehov få ett rejält lån?

Ett annat sätt vore måhända att en viss del av ATP-avgifterna till andra och tredje pensionsfonderna utlånades till kreditinrättningarna mot vanlig inlåningsränta. Företagen kunde sedan efter vanlig bankmässig prövning låna hos dessa. Genom ett smidigare förfarande kunde här framför allt de mindre företagen få ett ekonomiskt stöd. Den nuvarande tillämpningen är, herr talman,

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ett orealistiskt lappverk och endast ägnad till förtret och förargelse med sin stelhhet.

Efter den bekräftelse på dessa förhållanden vi fått i utskottet blir jag närmast förvånad över att man där motsätter sig en översyn nu omedelbart av dessa bestämmelser. Utskottsmajoriteten menar att de inte är helt tillfredsställande men tror att en överarbetning bör kunna ske i slutet av 1960-talet. Får jag fråga: Vad är den verkliga anledningen till att vi skall behöva ha detta orimliga förhållande kvar under hela 1960-talet?

Herr talman! Jag ber med detta också att få yrka bifall till föreliggande reservation vid utskottets hemställan under C 10.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det kan förefalla vara en truism att påpeka att en reform, som vill ge den överväldigande delen av svenska folket ekonomisk trygghet på ålderdomen, inte kan framstå som ett helgjutet verk bara genom ett klubbslag i riksdagen. Men det kan kanske vara tillåtet att understryka detta inför den debatt som förs här i dag.

ATP-systemet har accepterats av folkpartiet som ett faktum, men jag tror att inte ens de som en gång hur helhjärtat som helst gick in för det systemet som det bästa lär vara benägna att vidhålla att det till alla sina delar är så bra att det inte kan bli bättre. Ingen torde väl kunna påstå att alla grupper i samhället fått sina berättigade intressen tillgodosedda eller att systemets praktiska tillämpning på alla punkter verkar på det utomordentligt goda sätt som dess initiativtagare och tillskyndare tänkte sig. Den användning, som ofta förs fram när ett beslut har fattats med en så stor räckvidd som detta, brukar vara att vi får vänta och se hur det hela verkar i praktiken. Jag kan inte inse att den användningen till alla delar är bärande.

Här gäller det emellertid som i så många andra fall att om man från början skärskådar ett problem och upptäc-

ker nya eller bättre lösningar, kompletteringar eller justeringar, är det både för den enskildes trygghet och för samhällets ekonomi naturligtvis bättre om man tar itu med dem på ett så tidigt stadium som möjligt. Vi är väl alla övertygade om att det ändå kommer att bli ett plåstrande med denna reform i framtiden i likhet med vad som fortfarande gäller sjukförsäkringsreformen.

Herr talman! Detta är bakgrunden till det ändringsförslag, som folkpartiet framlagt i motionsparet I: 367 och II: 426. Men tiden rinner fort ibland, och sedan motionerna skrevs har 1958 års socialförsäkringskommitté framlagt sitt betänkande, vilket förutsätts komma under riksdagsbehandling nästa år. I detta betänkande har vissa av de frågor som vi framfört i detta motionspar behandlats på ett så positivt sätt att vi inte har anledning att gå riksdagsbehandlingen i förväg. På andra punkter har vi dock reservationsvis vidhållit våra yrkanden. Även om ett fördelningsystem till sin karaktär är så stelt att det lägger hinder i vägen för i och för sig motiverade reformer för att inte sprängas helt, anser vi ändå att det finns utrymme för en närmare utredning av vissa frågor och för viktiga justeringar. Till dessa frågor hör företagarnas pensionering. Företagarna utgör ju en grupp i samhället, som vället lagstiftarna svårt huvudbry. Företagarnas möjligheter att komplettera sitt pensions- och efterlevandeskydd — om de kvarstår i ATP — är alltför begränsade enligt vår uppfattning liksom deras möjligheter att själva skaffa sig ett rimligt skydd om de utträder ur pensionssystemet. Detta sammanhänger med att de nuvarande skatterättsliga reglerna är alltför ofördelaktiga för dem i detta avseende. Reglerna medger nämligen inga avdrag för avsättningar för egenpensionering i företagarnas egen rörelse, om de så önskar. I det avseendet är företagarna sämre ställda än när det gäller de anställdas pensionering. Motionärerna har därför bl. a. pekat på önskvärheten av rätt för företagarna att skattefritt få avsätta medel i sin egen rörelse

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. för den egna pensioneringen. Vi reser- vanter anser också att detta problem- komplex lämpligen kan tas upp i sam- band med pensionsstiftelseutredningens arbete. Med den motiveringen, herr tal- man, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits under C 1.

Nästa fråga gäller återlåningen av in- betalda arbetsgivaravgifter, som reser- vanterna anser har fått för snävt upp- dragna gränser. Att låta tio år förflyta — vilket man har förutskickat — innan man skall se på verkningarna av dessa regler kan man ju kalla framsynt men inte precis riktig utan snarare i bak- vänd bemärkelse. Eftersom synpunkter- na på detta avsnitt, såvitt jag vet, kom- mer att utvecklas av en annan reservant, skall jag inte i onödan ta kammarens tid i anspråk genom att själv utveckla dem vidare.

Däremot skulle jag vilja uppehålla mig vid en annan fråga. Jag nämnde nyss att det självfallet finns grupper i samhället som blir besvikna på vad den upprekla- merade ATP-reformen kommer att ge just dem. Vi har flera exempel härpå i våra reservationer till föreliggande utlåtande. Jag skall bara ta upp en enda grupp, men den gruppen består av 1 400 000 människor som utför ett mycket produk- tivt arbete men för detta inte får tillgodo- räkna sig någon egenpension. Jag syftar naturligtvis på husmödrarna, som utgör en så stor grupp i samhället. Jag är för min del övertygad om att vi i längden inte kan liksom skilja ut denna stora produktiva grupp från de andra. I stäl- let för att alltmera fulländat frisera fra- siologien kring husmödrarna och knyta kranar kring deras ännen så bör vi väl någon gång se realiteterna i ögonen. Mo- tionärerna och reservanterna begär så- lunda en utredning i syfte att möjliggöra för husmödrarna att få egenpension. Att detta har sina tekniska svårigheter har vi villigt erkänt, liksom utskottet å sin sida erkänt att det dock finns vissa skäl för en sådan utredning.

Ett steg på vägen har vi nått under diskussionerna kring dessa yrkesarbetan- de kvinnors insatser i produktionen. So- cialstyrelsen har gjort en undersökning

som avser åren 1958 och 1961 om barn- kostnaderna, vilken ger vissa utgångs- punkter. I undersökningen har man kom- mit fram till att i samtliga hushåll som har i genomsnitt 1,8 barn kostar det 2 280 kronor för varje barn, om mamman stannar hemma. Finns bara ett barn i familjen belöper sig vårdkostnaden till 2 000 kronor. Läger man härtill värdet av det öviga arbetet i hushållet, så springer summan upp till 7 500 kronor, d. v. s. be- tydligt över det basbelopp man räknar med inom ATP. Det kommer vidare i framtiden att bli allt vanligare att kvin- nan har omväxlande hem- och yrkesar- bete. Då hon är ute på arbetsmarknaden kan hon tjäna in egenpension på vilket okvalificerat arbete som helst, men un- der den tid hon är hemma och sköter vad samhället anser vara ett ytterst vär- defullt arbete får hon ingen möjlighet till pension. Detta måste framstå som orimligt för denna grupp och föga för- enligt med den trygghet som vi avser att bygga upp för alla i samhället. Rent groteskt framstår detta förhållande för de husmödrar vilka vid sidan av sitt hemarbete har ett annat arbete, t. ex. städning eller hushållsarbete i andras hem, som inte ger dem en inkomst som överstiger ATP-pensioneringens basbe- lopp och sålunda inte heller ger någon pensionspoäng. Sådana husmödrar utför ju i realiteten ett arbete motsvarande en inkomst av över 10 000 kronor utan att alltså få några pensionspoäng. Detta kan inte vara rimligt.

Om vi inom ATP-systemets ram kunde inränga pensioneringen för sådana kvinnor under deras aktiva hemår, skul- le det vara betydligt lättare att lösa pen- sionsfrågorna för vissa grupper som nu är illa ställda, nämligen de s. k. hemma- döttrarna och även de fränskilda kvin- norna. Det vore besynnerligt om vi — på vilket sätt det nu kommer att ske — komme att förtidspensionera eller på an- nat sätt kompensera dem som i hemmet sköter sina gamla föräldrar eller andra anhöriga — vilket sannerligen är en Gudi behaglig gärning som samhället bör upp- skatta — men lämna andra stora grup- per utanför, vilka utför ett lika sam-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hällsgagnande arbete för egna barn, män och hem. Vad de frånskilda kvinnornas pensionering beträffar kommer den frågan att bli betydligt lättare att lösa om frågan om de hemarbetande kvinnornas egenpensionering genomförs — att frågan om de frånskilda kvinnornas pensionering kan bli trasslig lär vi nog alla bli överens om.

En passus i utskottsutlåtandet kan jag till sist inte underlåta att apostrofera. Där står: Avgiften för en pensionering för husmödrarna »skulle komma att drabba familjens kontantinkomst, d. v. s. regelmässigt makens arbetsförtjänst bland annat under den tid då i många fall familjens kostnader för barnens underhåll och uppfostran är stora». Men, herr talman, samma argument kan ju framföras beträffande hela ATP-systemet, och det gjordes också med kraft, då striden stod som hetast. Men då hade argumentet ingen som helst slagkraft. Det är därför rätt egenartat att det skall brukas nu när det gäller en annan rättvisefråga. Det finns i alla fall möjligheter att göra en avvägning emellan familjepensionen och hustruns egenpension. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till utskottets hemställan under punkt C 12.

På ett par punkter har vi också avgivit yttranden, eftersom vi inte ansåg att vi ville avge några reservationer. Det gäller slopandet av spärreglerna och pension före 67 års ålder, och dessa frågor torde väl vid en framtida översyn lämpligen bli föremål för omprövning, vilket vi också har framhållit i våra yttranden.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Den allmänna meningen beträffande pensionsfrågan är utan tvivel den att pensionsåldern måste sänkas, inte om tio eller femton år, utan nu. Vad pensionsåldern beträffar har nog de flesta länder en lägre sådan än vad vi har i Sverige. Så är fallet inte bara i de socialistiska länderna utan även i en del kapitalistiska stater. Exempelvis grovarbetarnas pensionsålder

är i Sovjetunionen 50 år, i Tjeckoslovakien 55 år, i USA 60 år, i Belgien 55 år och i Frankrike 50 år. Statens skogsindustrier ger som bekant sina arbetare pension när de har fyllt 60 år, och högsta pensionsåldern för de statligt och kommunalt anställda är 65 år. Pensionsåldern inom såväl folkpensioneringen som ATP bör därför enligt vår mening i en första etapp sänkas till 65 år för män och 60 år för kvinnor. Men det är uppenbart att för grupper med tungt och hälsovådligt arbete måste pensionsåldern ytterligare reduceras.

I anslutning till vår motion nr 50 i första kammaren och nr 66 i andra kammaren skall jag, herr talman, be att få ställa följande yrkanden, nämligen att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan lagändring, att pensionsåldern inom såväl folkpensioneringen som allmänna tilläggspensioneringen sänks till 65 år för män och 60 år för kvinnor samt att i avvaktan på den slutliga utredningen av frågan förslag till provisorisk lagstiftning framläggs i syfte att åstadkomma en sänkning av folkpensionsåldern till 60 år för de arbetare och andra anställda som uppenbarligen sysslar med särskilt tungt eller hälsovådligt arbete.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga ett par ord i anslutning till den reservation som finns under punkt C 1 av fru Hamrin-Thorell m. fl. Det påpekas där att nuvarande regler för avsättning i egen rörelse för pensionering är utformade på det sättet, att avdrag inte får ske för avsättning som företagare önskar göra för sin egen pensionering. Det påpekas vidare att det därvidlag råder olikhet gentemot avsättningar för de anställdas pensionering, och det önskemålet uttrycks att det skapas sådana kompletteringsanordningar som gör det möjligt för företagaren att bli pensionerad på samma villkor som de anställda. För närvarande försöker man i vissa fall undgå hindren genom att företagaren

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

bildar om sin rörelse till aktiebolag och gör sig själv till anställd. På detta sätt klarar han pensionsfrågan. Detta gör han inte på grund av någon förtjusning över ATP som sådan utan för att fylla den lucka som uppenbarligen finns.

Med den motivering som jag refererat ur reservationen begär reservanterna utredning och förslag om ändring av reglerna så att företagare medges rätt att i rörelse skattefritt avsätta medel för sin egen pensionering. Jag tycker för min del att detta önskemål är berättigat.

Jag har tillåtit mig att bära fram motion i denna kammare som behandlas av bevillningsutskottet och där denna fråga kommer in som ett delproblem. Jag har på grund därav så mycket mindre anledning att inte biträda det reservationsyrkande som finns under denna punkt. Jag ber, herr talman, att få biträda det och yrkar bifall till reservationen under punkt C 1 av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! När ATP nu har införts anser också vi det vara angeläget och viktigt att i görligaste mån förbättra den och försöka ta bort en del uppenbara olägenheter som vidlåder den. Vi har därför anslutit oss till en del av de reservationer som är fogade till detta utlåtande.

Reservationerna vid C 1 och C 2 berör båda mycket likartade förhållanden, som från vårt håll berörts i andra sammanhang, såsom herr Bergh nyss påmint om. Det gäller i båda fallen bl. a. att bereda möjlighet för dem som inte hör till ATP-systemet, för dem som inte velat gå in i det eller som utträtt därifrån, att ordna sin pensionering på ett annat sätt, som från beskattningssynpunkt är likvärdigt med ATP-pensionering. Fru Gunne och jag kom att följa den kortare formuleringen i reservationen under C 2, där vi anhåller om en utredning i huvudsak i enlighet med vad i motionerna I: 498 och II: 584 anförs. Det betyder inte att vi behöver gå emot yrkandet i reservationen vid C 1.

Bland de saker som framhållits i reservationen vid C 2 är också frågan om hur värdesäkring skall ordnas.

Motionerna I: 501 och II: 586, som ligger bakom reservationen vid C 8, innehåller ett upprepande av tidigare framförda önskemål om att bestämmelser rörande pensionerna vid korttidsanställning skall ändras så, att antingen arbetsgivaravgift inte skall erläggas för inkomst som inte är pensionsgrundande, eller också att inkomst skall bli pensionsgrundande i den mån arbetsgivaravgift erläggs för densamma. Reservationen utmynnar i en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av de korttidsanställda arbetstagarnas pensionsförmåner inom ATP.

Reservationen vid punkt C 10 bygger på det faktum att man redan nu torde kunna konstatera att möjligheten för företagarna att erhålla lån ur ATP-fonden är alltför begränsade, som herr Larsson redan tidigare påpekat. Detta är inte tillfredsställande, och vi begär tillsammans med folkpartiets och centerpartiets representanter en skyndsam utredning och förslag om förbättrade möjligheter för en sådan återlåning.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationerna vid punkterna C 2, C 8 och C 10.

I reservationen vid punkten C 12 yrkas, som fru Hamrin-Thorell nyss sade, att frågan om en självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar tas upp till ingående undersökning. Vi anser att detta är en pensionsform som bäst ordnas frivilligt och att villkoren för en sådan frivillig pensionering bör utredas i enlighet med vad som anförs i reservationen vid C 2. Jag kan i stort sett instämma med den motivering som utskottet vid den punkten har anfört på sidan 39 i utlåtandet när det gäller bedömandet av de svårigheter som är förknippade med den pensionsformen och de olägenheter som måste komma att vidlåda densamma, och jag har därför inte kunnat ansluta mig till den vid punkten C 12 fogade reservationen.

När fru Hamrin-Thorell talade om

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

grupper som inte är tillgodosedda i ATP vill jag här antyda ytterligare en grupp som inte är omnämnd i betänkandet och inte föremål för någon motion och beträffande vilken det alltså inte finns något yrkande, men som kanske också borde bli observerad i ett kommande sammanhang. ATP avser ju rätt till ålders-, invalid- och familjeskydd, avvägt i förhållande till den tidigare arbetsinkomsten. Hur är det nu med änklingsarna? Det finns ingen änklingspension, fastän ATP-avgifterna är desamma för kvinnor som för män. En änklingsman kan vara invalid, han kan ha sämre lön än sin fru på grund av en sämre utbildning eller på grund av att han är sämre utrustad intellektuellt. Eller han kan vara en vetenskapsman som sysslar med föga inkomstbringande arbete; han kan vara författare till böcker av mycket hög kvalitet, som dock är svårsålda och inte ger några inkomster; han kan vara kompositör av seriös musik, som det är mycket svårt att få tillräckliga inkomster av att leva på, efter vad jag fått höra; allt gäller förhållanden och arbeten som alltså ger föga inkomster och föga möjligheter att bilda familj. Enda möjligheten som han har haft att bilda familj har legat i den omständigheten att hustrun har ett väl betalt yrke — hon kan vara lärare, affärsanställd eller kanske t. o. m. statsråd. Om hon faller ifrån har familjen mycket svårt att ens i någon mån behålla den standard för vars bevarande ATP egentligen är avsedd. Detta problem kan tänkas bli mera aktualiserat allteftersom kvinnorna i högre grad kommer med i arbetslivet.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Redan vid genomförandet av den allmänna tjänstepensionen förutsågs behovet av smärre justeringar i lagen om ATP, vilket vi redan har hört talas om. I socialförsäkringskommitténs betänkande kommer vi att få förslag på några sådana justeringar till det bättre. Vid behandlingen av motioner rörande lagen om försäkring för allmän tilläggs pension har därför andra lagutskottet

kunnat hänvisa till socialförsäkringskommitténs förslag. Förvisso får vi också räkna med ytterligare justeringar innan vi kan känna oss riktigt nöjda, om vi någonsin får bli riktigt nöjda. Frågan är nu vid vilken tidpunkt sådana justeringar bör sättas in och vilka justeringar som är ekonomiskt försvarbara. Vissa justeringar kan bli svåra att genomföra inom ramen för nuvarande system, hur berättigade de än kan vara. De passar helt enkelt inte in i fördelningssystemet.

Folkpartiet har som redan nämnts, även i år lagt fram en partimotion med flera, såsom vi tycker, förbättringsförslag, som utskottet tyvärr avstyrkt. Som en av reservanterna vill jag därför försöka motivera en del av de förslag som framlagts.

En återkommande fråga är möjligheterna för egna företagare att göra en skattefri avsättning i rörelse för egenpensionering. Nuvarande regler medger inte detta, vilket innebär en olikhet gentemot avsättningar för de anställdas pensionering. Vi tycker att särskilt de mindre företagarna bör beredas denna förmån till personligt frivilligt trygghets-sparande och har därför föreslagit att pensionsstiftelseutredningen skall ta upp denna fråga till prövning.

Som något mycket väsentligt anser vi det vara att större möjligheter bör beredas företagarna att och på bättre villkor ur allmänna pensionsfonden få återlåna de medel som de inbetalat för sina anställda. I denna fråga finns en gemensam reservation från högern, centern och folkpartiet. Andra lagutskottet har avslagit samtliga motioner om liberalare återläneregler med samma motivering som i fjol — en omprövning bör ske sedan ytterligare erfarenheter vunnits. I fjol ansågs en sådan omprövning kunna anstå till slutet av 1960-talet.

ATP erbjuder företagarna endast begränsade återlänemöjligheter, som skall prövas av kreditinrättning efter bankmässiga principer. Någon rätt till återlån finns icke. Vi föreslår att denna rätt på lämpligt sätt stadfäst.

Den del av varje års avgifter som ett

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

företag får återlåna är 50 procent. Vidare är lånens löptid begränsad till tio år, förutsatt att tillfredsställande säkerhet i fast egendom kan ställas. Till detta kommer att huvuddelen av B-fonden skall placeras i obligationer. Den andel av avgifterna som får återlånas borde enligt vår uppfattning höjas. Lånetiden är orimligt kort med hänsyn till det behov av långfristig och medellång kredit, som framför allt mindre och medelstora företag har. Dessa två begränsningar av återlånerätten minskar nämligen avsevärt värdet av denna för näringslivet. Särskilt gäller detta de mindre företagen, som för sin verksamhets ändamålsenliga bedrivande och för sitt fortsatta framtidskridande är i stort behov av krediter.

Under nuvarande förhållanden på kreditmarknaden har endast ett fåtal företag möjligheter att emittera obligationer eller förlagsbevis. Detta gäller även bortsett från riksbankens emissionskontroll. Hypoteksinstitutet ombesörjer endast kreditgivningen för vissa speciella områden. Med tanke härpå är näringslivets möjligheter att obligationsvägen låna från B-fonden ovissa. Dessutom utestänger riksbankens nuvarande emissionskontroll huvuddelen av näringslivet från obligationsmarknaden.

Med hänsyn till önskemålen att B-fondens styrelse i varje fall får tekniska möjligheter att ställa huvuddelen av fondens medel till näringslivets förfogande och med hänsyn till att återlånerätten är den enda lånemöjligheten för stora grupper av företag är det därför nödvändigt att återlånerättens omfattning vidgas.

»Hur skall vi öka framstegstakten i svensk industri?» Frågan ringer ännu i mina öron efter Arosmässan 1961, som hölls för halvannan vecka sedan i min hemstad. Inledaren, professor Ingvar Svennilson, tecknade en rosig framtidsvy. Han uppehöll sig visserligen inte vid den flaskhals som kapitalbristen i dag innebär för framstegstakten, men den frågan skyntade ändå bakom hela hans framställning. I stället kom diskussionen att främst koncentreras till befolk-

ningsutvecklingen och bristen på arbetskraft vid full sysselsättning samt krav på bättre utbildning och ökade möjligheter för gifta kvinnor att kombinera hem och yrke. Kostnadsutvecklingen ansågs utgöra ett allvarligt hinder för produktionsutvecklingen eller konkurrensförmågan, vilket framhölls av andra talare.

Om inte näringslivet får en tryggad kapitalförsörjning, finns risk för att vi får se oss om efter de ca 15 miljarder kronor som en 4-procentig produktionsökning skulle kunna skänka oss under 1960-talet utöver nuvarande inkomster efter 3,5-procentig produktionsökning. Det vore väl lyckligt för oss att kunna få dessa ytterligare 15 miljarder. Hur mycket skulle vi inte kunna åstadkomma med de pengarna, och hur många hål har vi inte att stoppa dem i!

Herr talman! Jag undrar om vi kan vänta till slutet av detta årtionde med en omprövning av återlånerätten och om det är framsynt med tanke på produktionsutvecklingen under detta sekel, då så mycket står på spel.

För övrigt ber jag att få hänvisa till motionen med dess förslag till liberalisering av återlånerätten och sätten att lösa frågan.

Frågan om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar har fru Hamrin-Thorell så väl talat för. Jag instämmer i hennes synpunkter.

Angående undantagande från försäkringen och i fråga om pensionsåldern har vi i år nöjt oss med särskilda yttranden för att markera att vi inte är helt tillfreds med utskottets skrivning och beslut. Vi önskar att också dessa frågor förr eller senare skall få en bättre lösning, t. ex. i samband med en framtida översyn av ATP-systemet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets hemställan under punkten C 10 fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Som framgår av de anföranden som redan har hållits behand-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

las ett flertal motioner i föreliggande utskottsutlåtande. De avser huvudsakligen lagen om försäkring för allmän tilläggspension, men även lagen om folkpensionering berörs genom yrkande om sänkt pensionsålder och skattelagstiftningen genom yrkande om skattefria avsättningar i egen rörelse till egen- och familjepension i annan form än försäkring.

Jag vet inte riktigt hur jag skall värdera vissa av de synpunkter som herr Thorsten Larsson framlade i sitt anförande. Han sade bland annat att reglerna om återlånerrätten hade väckt allmän förargelse, eller hur orden föll. Jag tror han var alltför blygsam i det avseendet. Samtliga bestämmelser om tilläggspensioneringen har ju väckt allmän förargelse inom det parti som herr Thorsten Larsson företräder, och vi behöver väl därför inte ta så tungt på hans påstående att just återlänereglerna varit föremål för sådana sinnesstämmningar inom detta parti.

Nu är det inte så värst många av de förslag som aktualiseras i de föreliggande motionerna som innebär nya yrkanden. Till det väsentliga har riksdagen tidigare haft att ta ställning vid behandlingen av motioner med samma eller likartade yrkanden och har därvid inte funnit skäl för bifall. Så förhåller det sig också nu. Utskottet avstyrker samtliga föreliggande motioner med undantag för yrkandet om utredning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst då fråga är om ackumulerad inkomst, vilket yrkande utskottet tillstyrker, och angående tilläggspensionen för utländsk arbetskraft inom den svenska handelsflottan, i vilken fråga utskottet hemställer att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna vad utskottet anför.

I det följande skall jag försöka så kort som möjligt beröra de yrkanden som upptas i de till utskottets utlåtande fogade reservationerna, men mitt anförande kommer förmodligen inte att bli alltför kort, eftersom det är så många saker som har sagts här eller berörts i reservationerna.

De två första reservationerna, som gäl-

ler punkterna C 1 och C 2 i utskottets hemställan, avser frivillig pensionering i annan form än försäkring, i huvudsak genom skattefria avsättningar i egen rörelse. Fru Hamrin-Thorell m. fl. önskar att pensionsstiftelseutredningen skall ta upp dessa frågor till behandling och framlägga förslag till ändrade regler som öppnar rätt till sådan avsättning. Herr Kaijser m. fl. yrkar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i sådant syfte.

Sedan den allmänna tilläggspensioneringen numera ändrats så att egna företagare erhåller försäkring upp till det maximibelopp som gäller för löneanställda torde behovet av kompletterande försäkring även för deras del ha minskat. Fortfarande kan det dock vara aktuellt för dem som på grund av uppnådd levnadsålder inte kan erhålla fulla pensionsförmåner från tilläggspensioneringen. Att pensionen i dylika fall blir otillräcklig hänger emellertid närmast samman med att pensionsskyddet inom denna kategori — de egna företagarna — av dem själva i stort sett lämnats obeaktat intill dess tilläggspensionsfrågan bringades till sin lösning. Det är alltså försummelser under tidigare år som, när de nu ändå har tillförsäkrats pensionsrätt, skall fyllas ut genom rätt till skattefria avsättningar för egenpensionering som de tidigare inte har haft eller — i den mån möjligheter har stått öppna — inte utnyttjat.

När nu denna försäkring, som är särskilt förmånlig för dem som uppnått en relativt hög ålder, är öppen även för egna företagare, kan jag inte finna det särskilt motiverat att öppna möjligheter för dem att ordna pensionsskyddet efter andra grunder än som gäller inom den allmänna och obligatoriska pensioneringen. Jämförelsen med företagarnas åtgärder i fråga om kompletterande pensionsskydd för de anställda är i stor utsträckning haltande, ty avdragsrätten för kostnader i samband med sådana kompletterande åtgärder är förknippad med pensionsutfästelser. Det går inte numera att avsätta pengar och bara säga att de skall vara för personalens pensione-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ring — det måste finnas regler för hur de avsatta medlen skall användas, och det får inte avsättas medel till större myckenhet än som svarar mot de utfästelser som har gjorts. Även om man är aldrig så godtrogen i fråga om företagarernas vilja att på det sättet ordna helt pensionskydd, avseende ålders-, invalid- och familjeskydd, kan man ändå inte värdera en sådan utfästelse som någon gör till sig själv efter samma grunder, och inte heller finns det möjlighet att på samma sätt kontrollera när och hur sådana utfästelser om avsättningar fullgörs. En pensionsutfästelse i en försäkring är i stor utsträckning förenad med låt oss säga ett skydd mot risker. Om vederbörande avlider och inte lämnar efter sig några förmånstagare, utgår inte pensionen, och det som har inbetalats till pensionsinrättningen förverkas och tillfaller de övriga försäkrade i kollektiv.

Från social synpunkt kan man inte heller betrakta ett på sådant sätt ordnat ålders-, invalid- och familjeskydd såsom av tillnärmelsevis samma värde som det skydd en försäkring ger. En företagare med svag ekonomi har exakt samma behov av pensionsförsäkring som löntagarna — det är ändå fråga om ett skydd på längre sikt — och har företagaren god ekonomi, innebär avgiften till pensionsystemet ingen svårare belastning. Det är ju inte fråga om enbart hans eget skydd vid inträffad ålderdom, utan det är också fråga om skyddet vid inträffad arbetsförmåga och invaliditet samt om skyddet för familjen. Inte vill väl någon i kammaren påstå att företagarna i allmänhet har en sådan ekonomisk vederhäftighet, att de i ett sådant sammanhang kan förklara att frågan är ordnad på ett tillfredsställande sätt, om de får en sådan rätt till avsättning som det här är fråga om och därigenom utträder ur den obligatoriska pensionsförsäkringen, som från alla synpunkter är tillfredsställande.

Från centerpartiets sida uttalas att en sådan rätt till skattefri avsättning skall vara förenad med samma värdebeständighet som i pensionssystemet. Jag vet

över huvud taget inte vad man tänker på i det sammanhanget. Skall staten på ett eller annat sätt garantera värdet av sådana avsättningar som man gör i egen rörelse och som man själv fyller ut? Detta måste väl vara någonting som har slunkit med därför att det förekommer i annat sammanhang.

Det finns enligt mitt sätt att se numera ingen mera påtaglig anledning att i dessa sammanhang, alltså i fråga om den allmänna tilläggspensioneringen, diskutera åtgärder syftande till att stimulera någonting som i många fall skulle leda till en mycket otillfredsställande lösning av problemet med pensionskyddet.

I reservationen under punkten C 4 av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta yrkas bifall till motionerna I: 500 och II: 585 med hemställan om utredning angående en generell sänkning av folkpensionsåldern, och jag tror att motionärerna i första hand siktar på en sänkning av pensionsåldern till 65 år. Det är väl naturligt att en sådan sänkning skulle få konsekvenser också för tilläggspensioneringen. Yrkande om en sänkning av pensionsåldern har, såsom herr Helmer Persson anfört, också framställts i motionerna I: 50 och II: 66, där man emellertid går något längre och vill ha pensionsåldern för män bestämd till 65 år och för kvinnor till 60 år. Även i folkpartimotionerna I: 367 och II: 426 föreslås en sänkning av pensionsåldern i första hand för vissa grupper med tungt och slitsamt arbete.

Frågan om en sänkt pensionsålder, aningen generellt eller för vissa grupper, behandlas av 1958 års socialförsäkringskommitté. Proposition i anslutning till kommitténs betänkande torde kunna väntas under vårriksdagen nästa år. Utskottet anser det därför inte nu påkallat med någon riksdagens åtgärd i ämnet. Det dröjer således inte så länge förrän vi får tillfälle att ta ställning till dessa frågor, och då finns ju också bättre material tillgängligt för att diskutera pensionsåldern. Jag tror att riksdagen vinner på att låta frågan vila till dess.

I reservation under punkten C 8 av herr Kaijser m. fl. yrkas utredning an-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gående de korttidsanställdas pensionsförmåner inom tilläggspensioneringen i huvudsaklig anslutning till motionerna I: 501 och II: 586. Jag tror att rubriceringen »de korttidsanställdas pensionsförmåner» är alltför generell. De korttidsanställda i allmänhet berörs ju inte i detta sammanhang utan väl i huvudsak egna företagare som tillfälligtvis under året har ett relativt kortvarigt arbete. Det är således deras pensionsfråga det gäller, inte de löneanställdas pensionsförmåner i de fall då de inte har haft en mera långvarig anställning hos en och samma arbetsgivare.

Jag tror att ifrågasvarande yrkanden har sin grund i en överskattning av de olägenheter, eller för att använda motionärernas terminologi, de orättvisor som är förknippade med nuvarande system för debitering av avgifter och beräkning av pensionsgrundande inkomst. Motionärerna yrkar sådan ändring att erlagda avgifter skall motsvaras av tillgodoräknad pensionsrätt. Så är för närvarande inte fallet, i varje händelse inte formellt. Arbetsgivarna betalar en kollektiv avgift för de anställda. Någon detaljredovisning beträffande vilka avgifter som har betalats lämnas inte. Avräkning sker för basbeloppet och för den del av inkomsten som överstiger maximum för pensionsgrundande inkomst, för närvarande väl 33 000 kronor. Beräkning av den enskildes pensionsgrundande inkomst sker på basis av självdeklarationen och med ledning av inkomna löneuppgifter från arbetsgivaren. Beräkningen av pensionsgrundande inkomst och av pensionspoäng handhas av sjukförsäkringen, och kontrollen av avgiftsbetalningen ombesörjs av riks-försäkringsverket. Det förutsättes emellertid inte att det skall vara samstämmighet mellan erlagda avgifter för vederbörande och honom tillgodoräknad pensionsrätt. Jag vet inte heller om det finns någon anledning att sikta längre än till att man efter erfarenheter i fråga om de nuvarande reglernas tillämpning, framför allt i sådana fall där man mera regelbundet, jämsides med egen förvärvsinkomst också har en löneinkomst, över-

arbetar bestämmelserna. Det är väl i det avseendet som socialministern har gjort sitt uttalande om att reglerna kanske borde överses, och därvid tänkt särskilt på skogskörarna. Vad översynen främst skall avse är väl den allmänna regeln beträffande avdragsrätten för basbelopp, där det finns uttalat att sådan avräkning i första hand skall ske på löneinkomst. Arbetsgivaren, alltså den som betalar ut lönen, har emellertid inte rätt att avräkna hela basbeloppet, om det är fråga om en kortare tids anställning, då avdraget skall ske i förhållande till den tid vederbörande har varit anställd. Men det kan mycket väl hända att den allmänna regeln att avdrag för basbeloppet i första hand skall ske på löneinkomst, kan leda till att den som har både löneinkomst under en kortare tid av året och förvärvsinkomst av egen verksamhet under hela året kan komma i den situationen, att hela basbeloppet avräknas på löneinkomsten, trots att arbetsgivaravgift blivit betald och vederbörande själv följaktligen får betala avgift för förvärvsinkomst, som grundar sig på arbete i egen verksamhet.

Finansieringen bygger på fördelningsprincipen. Vid tillämpningen av detta system erfordras inte den extrema anknytning av pensionsrätten till summan av inbetalade avgifter som motionärerna eftersträvar och som ytterligare poängteras i den efterföljande reservationen under C 9. De nuvarande beräkningsgrunderna — baserade på medeltalet tillgodoräknade pensionspoäng under intjänandetiden med fordran på 30 tjänsteår för rätt till pension — ger ett fullt tillfredsställande resultat, om man tar hänsyn till att ett dåligt pensionsår, dvs. ett år som givit lågt poängtal, inte spelar någon roll vid beräkningen av pensionsrätten, eftersom man ju när systemet blivit fullt utbyggt får räkna med de 15 bästa åren. 15 dåliga år kan alltså räknas bort. Huruvida det förhåller sig som motionärerna och reservanterna tror, att någon avsevärd pensionsrätt går förlorad genom det system som nu tillämpas, vet man inte förrän om 30 år, eftersom sådana dåliga år mycket väl kan falla

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.
bort vid den slutliga beräkningen av pensionsrättens storlek.

Här talas om »rättsvisesynpunkt». Jag är inte riktigt säker på att man över huvud kan diskutera och bedöma tilläggs-pensioneringen — som i så stor utsträckning bygger på riskfördelning och kollektivt ansvar — från någonting sådant som rättsvisesynpunkt. Först och främst ligger det inte någon orättvisa i att arbetsgivaren har att betala pensionsavgift för samtliga anställda efter ensartade grunder; han betalar inte pensionsavgift för Andersson, Pettersson och Lundström utan har rätt att lägga tillsammans alla anställda och betala för det antal årsanställda han haft. Belastar man honom med specialredovisning i de fall där det varit fråga om sådant korttidsarbete som motionärerna nu åsyftar, måste ju den kompletteras med en individuell kontroll hos registreringsmyndigheter, skattemyndigheter o. s. v. Jag tror att de åtgärder, som skulle behöva vidtas, komme att kosta betydligt mera än vad man kunde vinna på att eftersträva en sådan extrem tillämpning i frågan om erlagd avgift och tillgodoräknad pensionsrätt, grundad på ett enda år i en serie av 30 och kanske däröver.

För de löneanställda spelar det inte så stor roll om inkomsten härleder sig från helårsanställning eller från ett flertal kortare anställningar. Pensionsgrundande inkomst beräknas i båda fallen på hela inkomsten minus basbeloppet. För egen företagare som är ansluten till pensioneringen påverkas inte beräkningen av pensionsgrundande inkomst. 2/3-regeln har nämligen nu slopats, varigenom den egna förvärvsinkomsten, som möjligen kan ligga till grund för beräkningen av pensionspoäng, har samma värde som en löneinkomst vid poängberäkningen. Däremot kan det naturligtvis inträffa, såsom redan tidigare berörts, att den tillfälliga löneinkomsten konsumeras av basbeloppet, som ju enligt de allmänna reglerna skall komma i första hand vid sådan avräkning. Avgiften för övrig inkomst blir då högre än om basbeloppsavdraget varit proportionellt. Men det är ännu inte klart hur

bestämmelserna kommer att tillämpas då fråga är om blandad inkomst av sådant slag att löneinkomsten kanske regelbundet varje år återkommer jämsides med förvärvsinkomst. Det är inte alldeles utslutet att pensionsmyndigheten kan komma att medge samma beräkningsgrunder som gäller för arbetsgivare då arbetare är anställd endast en del av året och sysselsatt hos annan arbetsgivare resten av året. Basbeloppet delas då på dem båda, och det är kanske inte för-enat med så stora besvärligheter att ordna det så även för dem som har sådant regelbundet lönearbete under en del av året jämsides med förvärvsinkomst av egen rörelse. Men vi vet inte i dag vilken tillämpning av ifrågavarande bestämmelse och vilken rekommendation pensionsmyndigheten kommer att bestämma sig för.

Naturligtvis ligger det litet annorlunda till för egen företagare som har anmält utträde ur ATP. Där kan nämligen eventuell löneinkomst bli pensionsgrundande endast i den mån den överstiger basbeloppet. Han har ingenting annat att falla tillbaka på. Men det förhållandet kan knappast betraktas såsom någon orättvisa. Att arbetsgivaren betalar avgifter för löneinkomster tycker jag är självklart, ty han skall inte kunna spekulera i att ha icke pensionsberättigade anställda för att det skall bli billigare. Den som har ställt sig utanför pensions-systemet kan ju inte tillgodoräkna pensionspoäng om inte hans pensionsgrundande inkomst uppgår till mer än basbeloppet.

Med hänsyn till det förhållandet att socialministern har utlovat en översyn rörande sådana fall där det är fråga om regelbundet återkommande löneinkomst jämsides med förvärvsinkomst av annat slag finner inte utskottet det påkallat att riksdagen tar något initiativ i detta ärende vid detta tillfälle. Vi har alltför kort tid att bygga på när vi skall se hur det hela har tillämpats.

I reservationen under C 9 av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta har yrkats att riksdagen i anslutning till motionerna I: 501 och II: 586

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i syfte att ta bort de s. k. 15- och 30-årsreglerna. Reservanternas förmenar att ifrågavarande regler är ogynnsamma för de lägre inkomsttagarna och därför inte kan tolereras.

Jag fick den uppfattningen att herr Thorsten Larsson i detta sammanhang har gjort sig till tolk för de löneanställda. Jag tror inte att han har deras fullmakt att i denna fråga föra deras talan. Det kan också ifrågasättas om hans förmodan att reglerna är ogynnsamma för de lägre inkomsttagarna över huvud taget har någon relevans i detta sammanhang. Fordran på en tjänstetid av 30 år för rätt till hel ålderspension är hävd inom såväl det statliga och det kommunala pensionssystemet som inom SPP, som har att svara för det väsentliga i fråga om pensionsskyddet på den privata arbetsmarknaden. Det har därför varit naturligt att denna bestämmelse oförändrad införlivats i lagen om allmän tilläggspension. Även 15-årsregeln kan väl sägas ha sin motsvarighet i den pensionsordning som varit normgivande på den enskilda arbetsmarknaden. Lönehöjningar intill en viss ålder, tidigare i regel 15 år före pensionsåldern — under senare tid har denna åldersgräns sänkts till 10 år före pensionsålderns inträde — har i sin helhet varit pensionsgrundande. För lönehöjningar efter denna ålder har en viss avtrappning skett.

För statsanställda blir ju den löneplacering de har haft under de tre sista anställningsåren innan de går i pension helt avgörande för storleken av den pension som de sedan får uppbära. Det är alltså ännu generösare. Man kan väl inte göra sig skyldig till någon överdrift om man konstaterar att arbetsmarknaden har accepterat att pensionskostnaderna kan variera i de enskilda fallen både med hänsyn till den totala intjänandetiden och med hänsyn till tiden för och omfattningen av lönestegringarna under intjänandetiden. Ingen har såvitt jag känner till funnit tillämpningen i detta avseende annat än fullt tillfredsställande.

De löneanställda har inte någon möj-

lighet att själva reglera vare sig intjänandetiden eller de bästa åren. De har inget inflytande på det. Men arbetsmarknadens parter har ansett det naturligt att den som börjar i unga år och har anställning hela tiden intill pensionsåldern har ett större antal år. Pensionskostnaden är formellt lägre för honom själv så länge han betalar avgift, liksom för arbetsgivaren. Det är dock helt naturligt att om hans inkomstläge hade ökat starkt, låt oss säga intill 35-årsåldern — ty därefter har ju alltid den lön som gällt varit pensionsgrundande ända upp till 50 år — hade kostnaden för en sådan person mycket väl kunnat överstiga kostnaden för den som haft jämnare utveckling. Detta har accepterats. 30-årsåldern anger normen för rätt till hel ålderspension. 15-års regeln syftar till att möjliggöra en viss grad av följsamhet i samband med standardutvecklingen.

Jag kan inte förstå att herr Thorsten Larsson skulle kunna ha något att anmärka mot att dessa regler, som tidigare är accepterade, också får gälla i den allmänna pensioneringen. I reservationen sägs att »pensionsrätten i stället bör beräknas enligt ett system som grundar sig på presterad avgift». Jag vet inte om herr Thorsten Larsson själv har någon uppfattning om det, men det innebär väl att han önskar en övergång till premiereservsystemet eller något system som har anslutning till det. Det kommer säkerligen att bli sämre pensionsförmåner för samtliga, och något rättvisare kommer det förmodligen inte att bli, i varje fall inte i någon större utsträckning.

Såvitt jag kan förstå finns det inte någon möjlighet att tänka sig att slopa varje angivande av vilka villkor som måste vara uppfyllda för att hel pension skall kunna utgå. Eljest blir ju det hela svävande. Då får pensionen bli vad den blir med hänsyn till vad som har inbetalats. Nog måste man väl ha någon norm, även om man skulle vara så hård att normen för rätt till full pension vore det högsta antal tjänsteår som över huvud taget kan förekomma, alltså från 16

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m. års ålder till 65. Normen skulle då bli någonstans i närheten av 50 års tjänstetid. Siktar man då till 65 procent av den aktiva tidens lön, vilket nu sker, blir det naturligtvis lägre kostnader, men det blir också betydligt lägre pensioner för flertalet. Det är inte många som har så god hälsa eller i övrigt har möjlighet att under hela denna tid ställa sin arbetskraft till arbetsmarknadens förfogande. Framför allt kommer det att mycket hårt drabba dem som underkastat sig utbildning för att kunna göra en värdefullare insats i samhället. Den reservationen hoppas jag har tillkommit därför att man inte har riktig förståelse för vad det rör sig om. I sin strävan att skapa största möjliga rättvisa har man trots att det är rättvisa att slå in på en sådan ordning, men den har ingenting med pensionssystemet att göra, som ju ändå verkar på längre sikt.

I reservationen under C 10 av fru Hamrin-Thorell m. fl. anhålles om skyndsamt utredning och förslag om förbättrade möjligheter för företag till återlån från allmänna pensionsfonden. Det kravet har rests i två motionspar — nr I: 367 och nr II: 426 från folkpartiet samt nr I: 501 och nr II: 586 från centerpartiet.

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka yrkandet om liberalare återlåneregler, säger utskottet i sitt utlåtande, »även om de gällande bestämmelserna inte i alla avseenden synes helt ändamålsenliga». Någon större erfarenhet av reglernas verkningar har ännu inte vunnits, säger utskottet och erinrar om att det vid utarbetandet av reglerna förutsattes att en omprövning kunde bli erforderlig i slutet av 1960-talet.

Avgifter började betalas den 1 januari föregående år. Det är alltså nu andra året som löper, och ännu har inte alla hörjat betala avgifter. De som skall betala avgifter i samband med skatten har inte fått debiteringen för föregående år. Det gäller i de fall då avgiften understiger 1 000 kronor, och det är små arbetsgivare som berörs av detta, upp till tre anställda, skulle jag förmoda.

De nuvarande återlånereglerna har

väl sitt ursprung i en strävan att skapa något av rättvisa. Man har ju sagt att varje arbetsgivare skall ha rätt att återlåna en viss del av de avgifter han betalat in. Jag har inte anslutit mig till den meningen att det är förnuftigt att ordna det på det sättet. Det är ju inte arbetsgivarnas pengar, utan det är de försäkrades medel som finns i pensionsfonderna. Det har gjorts uttalanden av arbetsmarknadens parter, bl. a. av Landsorganisationens ordförande Arne Geijer, som säger att han finner det naturligt att pengar ställs till näringslivets förfogande, men detta innebär ju inte att återlåningen skall ske genom en så rigorös återlånerätt som det här är fråga om. En företagare, som har egen försäkring och själv skall betala avgifterna, kan ju inte ha någon återlånerätt, eftersom pensionsrätten är oantastbar och följaktligen inte kan ställas som pant för lånet. Därför kan den försäkrade inte heller ha rätt att låna på den pension han anser sig ha intjänat. Alltså måste lånen ges mot fullgoda säkerheter. Den principen har försäkringsboulagen alltid tillämpat. Även om man tyckt att det varit naturligt att arbetsgivaren skulle ha rätt att ta i anspråk en del av de samlade tillgångarna, har man alltid fordrat fullgod säkerhet för lånen, och det är väl naturligt att ett sådant krav ställs också i fråga om den allmänna pensioneringen.

Utskottet säger att de nuvarande reglerna kanske inte i alla avseenden är ändamålsenliga, men man kan ta bort »i alla avseenden» och säga att reglerna inte är ändamålsenliga, ty det är inte något praktiskt system att arbetsgivaren skall ha rätten till lån i pensionsfonderna begränsad till 50 procent av under året inbetalda avgifter. Man har varit ute efter rättvisa, och så har man kommit fel! Rättvisa kan det ju vara, men det är inte praktiskt att ordna på det sättet.

Det mest praktiska vore väl om man kunde skapa en institution som kan ta hand om utlåningen genom att ge ut obligationer eller tillämpa någon annan form och sedan låta företagarna få sina låneansökningar prövade i en sådan in-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

stitution. Det är möjligen bättre än att arbetsgivarna skall gå till bankerna och att bankerna skall ha sitt tillskott för utlåningen från pensionsfonderna. Det är möjligt att man så småningom kan skapa bättre och ändamålsenligare låneinstitut och därmed också bättre möjligheter att få lånen ordnade så som det passar näringsgrenen. Man skall inte kunna ta upp lån på det sätt som herr Thorsten Larsson nämnde, att man bara lånar det som behövs för att amortera det man har lånat tidigare. Det kan ju inte betraktas som fullt tillfredställande.

Det har emellertid utlovats en omprövning av reglerna i slutet av 1960-talet, men det utfalandet behöver inte betraktas som ett kungord, även om det kommer från socialministern, utan den omprövningen kan ju komma till stånd tidigare, om erfarenheterna visar att det nuvarande systemet är opraktiskt. Omöjligt är det väl inte att åstadkomma regler som är ändamålsenligare och bättre tillgodoser de behov som kan finnas inom näringslivet att i större eller mindre utsträckning ta i anspråk de medel som samlas inom pensionsfonderna.

Slutligen, herr talman, har i reservation till utskottets hemställan under C 12 av fru Hamrin-Thorell m. fl. yrkats utredning av frågan om självständig pensionsrätt inom ATP för hemarbetande husmödrar. Yrkandet ansluter till motsvarande yrkande i motionerna I: 367 och II: 426.

Motionärerna — jag förmodar också reservanterna — är medvetna om att frågans lösning stöter på stora svårigheter men förmenar att en självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar skulle betyda en väsentlig social vinning genom större trygghet för den hemarbetande hustrun. Även om det nu skulle förhålla sig så som motionärerna förmenar, att det från social synpunkt skulle vara värdefullt om möjlighet till en sådan självständig pensionsrätt förelåg för husmödrarna, måste man fråga sig, varför denna sak blivit så brännande just i samband med tillskapandet av det familjeskydd som nu byggs upp och som tidigare i stort sett saknats. Före

ändringarna av familjeskyddet i folkpensioneringslagen och före tillkomsten av ATP var det inte många husmödrar som hade någonting att falla tillbaka på, om mannen skulle gå bort. Folkpensioneringens familjeskydd är i kraft genom de ändrade reglerna för änkepension och barnpension. Tilläggspensioneringens förmåner skall utgå från och med den 1 januari 1963, och familjeskyddet blir effektivt från denna dag för alla de familjer där mannen är född 1914 eller senare.

Relativt sett är familjeskyddet effektivast i de lägre inkomstskikten, därför att folkpensionsförmånen är lika för alla. Skyddet är inte lika effektivt när det är fråga om de högre inkomsttagarna. För de lägre inkomstskikten har socialförsäkringskommittén i sitt betänkande föreslagit att man skall ha en övre gräns för att inte råka ut för överförsäkring i vissa fall. De regler vi föreslår — om jag inte minns fel är det främst 90-procentregeln som det gäller — skall inte tillämpas när det är fråga om blott folkpensionsförmåner, alltså änkepension och barnpension, utan endast i de fall då folkpensionen kompletteras med pension från tilläggspensioneringen. Framför allt spelar det en stor roll att änkepensionen från folkpensioneringen är lika stor som egenpensionen vid invaliditet och att barnpensionen utgår med 1 000 kronor om året för varje barn. Är det flera barn i familjen, kan detta skydd, kompletterat med skyddet från ATP, bli högre än mannens arbetsinkomst eller i varje fall högre än de pensionsförmåner han själv skulle ha uppburit, om han blivit invalid.

Om det finns, såsom det uttalats i annat sammanhang, något behov av att omfördela skyddet i den allmänna pensioneringen från ålderspension till invalidpension eller familjepension, gäller det de högre inkomsttagarna, i regel inte de lägre. För dessa senare blir familjeskyddet relativt effektivt, framför allt om man jämför med hur illa det varit ställt tidigare.

Nu framförs i reservationen ett par synpunkter, som i och för sig kan ha

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sitt värde. Det sägs, att om äktenskapet upplöses genom skilsmässa, skulle det självfallet vara till fördel för den fränskilda hustrun, om en självständig pensionsrätt förelåg för henne. Det är väl klart att det skulle vara någon fördel, men eftersom den egna pensionsrätten inte utlöses förrän änkan uppnått pensionsåldern — såvida hon inte blir sjuk och frågan om invalidpension aktualiseras — har hon mycket liten glädje av den självständiga pensionsrätten, om hennes tidigare man avlider exempelvis när hon är 50 år. Då får hon vänta 17 år på att hennes pensionsrätt skall medföra utbetalning av pension. Inte tycker jag att man kan bygga motiveringen för behovet av en sådan utbyggnad av den allmänna pensioneringen att man kan inränga husmödrarna i tilläggspensioneringen på ett sådant skäl. Det föreligger tekniska svårigheter att lösa problemet. Det gäller en obligatorisk försäkring, som bygger på löneinkomst eller inkomst av annat förvärvsarbete, och man har ingen sådan inkomst som kan läggas till grund för bestämmande av den pensionsnivå eller den pensionsgrundande inkomst som skall utgöra basen för den hemarbetande hustruns pensionsrätt.

Det är ju också på det sättet, även om fru Hamrin-Thorell inte ville fästa så stort avseende vid det, att det blir ett problem för familjerna att betala avgifterna för en sådan pensionering. Basbeloppet skall avräknas, och om det skall vara någon mening med den självständiga pensionsrätten, kan man väl inte nöja sig med en så låg inkomst, att pensionsrätten blir mera formell. Änkepensionen blir ju relativt stor i förhållande till den sammanlagda inkomsten. Man måste därför värdera hemarbetet till låt oss säga 8 000 kronor om året, alltså ungefär det dubbla basbeloppet. Då blir det relativt snart fråga om en avgift på 400 eller 500 kronor om året. Härtill skall man lägga avgiften för den obligatoriska sjukförsäkringen, ungefär 100 kronor, och folkpensionsavgiften — 600 kronor om året vid en inkomst på 15 000 kronor — avgiften för mannens pensionering och annat sådant. Då kommer

man faktiskt upp till avgifter som överstiger 100 kronor i månaden. Även om många anställda nu har 15 000 kronor om året, skall man inte tro att de har så lätt att komma ut med dessa avgifter. De kommer att dra sig för det, ty de kommer inte att satsa så hårt på att skaffa hustrun en egen pensionsrätt. I bästa fall skall väl hustrun leva tills hon blivit pensionsberättigad för att de då skall ha en sammanlagd pensionsförmån som i dessa inkomstlägen är likartad med den inkomst som mannen haft tidigare, då de haft att betala de avgifter det här är fråga om.

I samband med diskussionen om det förslag som socialförsäkringskommittén framlagt har ni kanske observerat i tidningspressen, att de blinda är missnöjda med förslaget, som inte innebär någon försämring, även om beräkningen av förmånerna har ändrats. För flertalet, nämligen för dem som inte har förvärvsarbete, kommer det väl att bli en förbättring.

Men det är strävan efter rättvisa som alltid spelar in. Alla blinda, oavsett arbetsinkomst, är för närvarande tillerkända invalidpensionsrätt, och den är förenad med frihet från att betala folkpensionsavgift. Den utgör 600 kronor om de har stora inkomster. Om de har lägre inkomst kan det ändå gälla några hundralappar. De betraktar detta som en så stor förmån att de anser det som en försämring, om tillhörigheten till den allmänna pensioneringen skulle medföra att de inte betecknades som invalider i folkpensionslagens mening, trots sin blindhet, om de har inkomst i den utsträckning att de inte kan tillerkännas invalidpension enligt de regler som föreslagits. Att de tillerkänts invalidpension enligt folkpensionslagen ger dem denna förmån, och de anser den värdefull. Det kan röra sig om 600 kronor. Med hänsyn till de svårigheter de har att kämpa med betyder naturligtvis 600 kronor ganska mycket.

Ni kan vara övertygade om, att om vi gör pensionsrätten för hemmafruarna obligatorisk — ty det måste den ju bli, eftersom vi inte har något frivilligt sy-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

stem inom tilläggspensioneringen — blir utträdesprocenten avsevärd, mycket större än den som i dag har registrerats för de egna företagarna. För dem är den ju inte så särskilt avskräckande, ty den håller sig omkring 20 procent, kanske något under. När det gäller den frivilliga tilläggsjukpenningen för hemmafruar och egna företagare rör det sig om mellan 10 och 12 procent. Frågan om en frivillig pensionsförsäkring för hemmafruar kan naturligtvis utredas om man så vill men den måste ligga utanför tilläggspensioneringen, ty den passar inte ihop med obligatoriet. Den passar inte ihop med reglerna för beräkning av pensionsgrundande inkomst och framför allt inte med det avgiftssystem som vi har.

Herr talman! Detta anförande blev inte så kort som jag hade tänkt det skulle bli, men det beror på att det är stora och väsentliga frågor som berörs. I mångt och mycket har vi inte tillräcklig erfarenhet av de nuvarande bestämmelserna för att kunna ha någon bestämd mening om huruvida systemet är tillfredsställande eller ej. Jag har aldrig gjort mig till tolk för uppfattningen att vi när det gäller den allmänna tilläggspensioneringen lyckats åstadkomma något som är så fulländat att några ändringar inte är erforderliga, men jag menar att vi skall vänta med ändringar, om vilka tveksamhet råder, tills vi bättre kan bedöma verkningarna av de nuvarande reglerna och vad som står att vinna med de ändringar som har föreslagits. En del ändringsförslag är rimliga, en del tycker jag är orimliga. De kan inte tillgodoses inom det system som vi har, men det betyder ju inte att det inte finns andra bestämmelser som kan behöva överses.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först betyga min stora respekt för den kunnighet som utskottets ärade ordförande har i denna fråga. Jag har ingen som helst anledning

att ifrågasätta de stora dragen i den argumentation, med vilken han här bemött oppositionen.

Jag konstaterar emellertid att han i sitt anförande mött oppositionen ömsom med kalla och ömsom med varma omslag. Till de förra får jag väl hänföra det nedkylande pekfinger han gav mig när han sade, att jag inte har någon fullmakt att tala på de löneanställdas vägnar. Jag skall inte själv, herr vice talman, bedöma detta — det må andra göra och måhända senare i tiden än just nu. Men jag använde faktiskt endast min demokratiska rättighet att kritisera de punkter i det stora ATP-systemet som jag och mitt parti anser vara oriktiga. Jag skall gärna understryka vad utskottets ärade ordförande här sade, att det måhända väckte förargelse hos mig, på det sätt som hela detta system infördes, även om det inte väckte förargelse hos herr ordföranden i utskottet. Jag sade redan i inledningen, att vi inte ansåg att detta var den enda eller ens bästa vägen att lösa frågan om tilläggspensionering, och ju mer vi blir konfronterade med frågan, desto mer kanske vi tar oss rättighet att kritisera här och där.

Med all respekt kan jag ändå inte vara med om att de som anser att de inte kan gå med i detta kollektiva ATP-system, inte skall kunna bereda sig möjlighet till ett frivilligt pensionssparande som skulle kunna vara ungefär likvärdigt med det system som man lagfäst och som staten har ordnat genom ATP. Herr Strand har ju redan påpekat, att det uppenbarligen finns många grupper, som inte passar in i systemet. Vi sade redan från början, att det borde göras ett system som är litet mera tänjbart. I den diskussion vi hade i våras om den fria företagarens möjligheter att komma in i ATP framförde vi att systemet blev för stelt och ensidigt. Det hade varit bättre om man då hade lytt vårt råd och gett olika valmöjligheter.

För att fatta mig kort skall jag sedan bara konstatera att vi har kommit varandra väsentligt närmare på den punkt som gäller de korttidsanställdas inkomster, ty sett i belysning av den debatt vi

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tidigare haft i utskottet och det erkännande jag i dag kunde utläsa ur herr förste vice talmannens anförande gav det belägg för att de motioner, som vi nu väckt två år i rad, haft fog för sig. Jag skall återkomma senare till ett par andra punkter.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns väl inte något yrke som är så riskabelt som profetens, men jag vågar ändå förutskicka att herr förste vice talmannen, troligen inom loppet av några få år, får vara med om en omvärdering av änkepensioneringen och familjeskyddet över huvud taget. Den nu gällande ordningen är enligt min mening en nödlösning, och att den frågan tas upp till en förnyad diskussion, tror jag är ofrånkomligt, ty där har vi just råkat förbise rättvisesympunkterna på ett ganska remarkabelt sätt. Jag vill instämma i herr Larssons uttalande om respekt för de kunskaper som herr förste vice talmannen alltid utvecklar när det gäller ATP-pensionen, men det förvånade mig att just rättvisesympunkterna i det anförande som nu hållits undervärderades på det sätt som skedde. Ett system skall visserligen grundas på det kollektivansvar som vi har inför varandra — och det har man gjort i detta fall — men detta utesluter väl ändå inte att man ger rättvisa åt så många som möjligt inom systemet och utanför det. Annars är väl hela systemet felkonstruerat på ett sätt som åtminstone lekmän absolut inte kan förstå, ty man menar väl ändå inte att det är likgiltigt, om den pension som de flesta får står i rimlig proportion till de avgifter som betalas ut för pensionen. Det är väl ändå tryggheten för den enskilda människan som vi bör sträva efter och inte tryggheten för ett fullständigt namnlöst kollektiv. Ser vi bilden så, kan jag inte förstå att vi behöver när det gäller husmödrarnas pensionering alldeles förbise den möjligheten att det här kan ske en samordning eller bli fråga om en avvägning mellan familjepensionering och

egenpensionering. Jag håller med om att systemet bleve fruktansvärt dyrt — vi vet alla att detta system är dyrt — men vi skulle väl ändå kunna tänka oss en sådan avvägning inom systemet, även om det föreligger tekniska svårigheter att lösa frågan. Jag tror därför att jag intill den dag hela frågan om familjeskyddet kan tas upp på nytt kommer att vidhålla den ståndpunkt som framlagts i vår motion.

Herr **KAIJSER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill anknyta till vad herr Thorsten Larsson sade i slutet av sitt anförande.

Om jag också fattade rätt, medgav herr förste vice talmannen i motsats till tidigare, att beräkningen av basbeloppet för sådana, som har dels inkomst av korttidsanställning, dels inkomst av egen verksamhet, kan komma att utfalla på ett orättvist sätt. Det bör inte vara så svårt att korrigera detta, nämligen om vid debiteringen på skattsedeln — vilken måste ske individuellt — avdraget för basbelopp, som i första hand sker på inkomst av tjänst, på samma sätt som arbetsgivaravgiften debiterades i förhållande till den del av året då inkomsten av tjänst förvärvades — en uppgift som finns angiven på våra nuvarande deklaraionsblanketter. Det bör som sagt inte vara så svårt att korrigera detta. Herr förste vice talmannen gick inte närmare in på den frågan utan slutade med att framhålla hur besvärligt det skulle bli om man tog hänsyn till alla de omständigheter som rörde debiteringen av avgifterna för korttidsanställda. Jag tror emellertid att det just på denna punkt skulle kunna vara relativt lätt att genomföra en ändring som skulle medföra att det hela blev mera rättvist.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Thorsten Larsson, att han ändå bör tänka på att den allmänna tilläggspensioneringen, sådan den utformats i lagen, har

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sin grund i en strävan att försöka lösa pensionsproblemet för de löneanställda. Lagen innehåller följaktligen bestämmelser, som i stort sett anknyter till de kollektiv som redan finns bland de löneanställda. När det sedan visade sig att det fanns intresse även bland företagarna att ansluta sig till pensionssystemet och att en sådan anslutning var möjlig, har jag utgått från att företagarna skulle vara fullt på det klara med att de inte blev individualister, även om de betalar egen avgift, utan medlemmar i ett kollektiv och att de följaktligen fick släppa efter på en del av vad de eljest skulle ha intresse av att sträva efter. Rättvisan uppfattas inte alltid på det sättet att man skall ha någonting som svarar mot det ena eller det andra. Många är tillfredsställda med att de har klart för sig att ingen får mer än de själva. Det är det väsentliga. Om alla får det sämre spelar mycket liten roll. Det relativa har stort inflytande på folks sätt att tänka och tro.

Jag är faktiskt inte riktigt på det klara med fru Hamrin-Thorells invändningar. Det familjeskydd, som tillkom i och med att tilläggspensioneringen trädde i kraft, är effektivt och tillfredsställande i alla de fall, där familjeförsörjaren är född 1914 eller senare. I de fall, där inkomsten i genomsnitt håller sig på låt oss säga industriarbetarens nivå, blir skyddet faktiskt mycket tillfredsställande. Jag har redan sagt, att skyddet däremot blir sämre i de högre inkomstlägena, enär folkpensionen då väger mindre i de totala pensionsförmånerna. Jag förstår därför inte att man ovillkorligen måste få till stånd en komplettering i detta sammanhang av de förmåner, som man först nu har fått. Före den 1 juli 1960 fanns för det stora flertalet inte någonting annat än en inkomstprövad pensionsrätt för ånkorna, om de hade barn eller hade fyllt 55 år. Men efter den 1 juli 1960 har som sagt alla ett fullständigt efterlevandeskydd. Jag kan inte förstå att frågan är så brännande, att man omedelbart måste starta en utredning för att se om man inte kan få till stånd någonting ändå bättre. Jag tror nog att

man kan vänta och se hur det hela utfaller, innan man går i författning om en sådan översyn. Rätten till frivillig pensionering och möjligheterna att träffa avtal om sådan pensionering finns ju alltid.

Fru Hamrin-Thorell yttrade, att hon var på det klara med att det skulle bli förskräckligt dyrt. Det är ett omdöme som är fällt i hastigt mod. Tio procent är en billig premie, när vi känner till att inom den enskilda arbetsmarknaden värderades pensionsrätten till närmare 25 procent. Även staten räknar med att pensionsförmånerna för dess anställda är värda 20—25 procent, något beroende på åldern vid anställningens början.

Gentemot herr Kaijser vill jag säga, att socialministerns uttalande om en särskild utredning beträffande korttidsanställda, som har löneinkomst vid sidan av en inkomst av annat slag, har jag velat tolka så, att det framför allt rörde sig om skogskörarna — de är ju nämnda i den första princippropositionen — och med dem jämställda. Jag tror inte att det skall vålla några svårigheter att ordna en proportionell fördelning av basbeloppet för dem. Frågan har inte så stor betydelse när det gäller rent tillfälliga korttidsanställningar, t. ex. under ett år. Däremot har den betydelse när det rör sig om ett flertal år. Jag tycker det är naturligt, att man först skaffar sig erfarenhet av hur pensionsmyndigheterna tillämpar nuvarande regler. Visar det sig då, att myndigheterna extremt tillämpar principen: i första hand löneinkomst, därefter egen förvärvsinkomst, vid beräkningen av avdrag för basbelopp, kan det vara på tiden att sätta till en utredning.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara helt kort fortsätta där jag slutade mitt förra anförande. När det gäller 15-års- och 30-årsreglerna har vi nog den uppfattningen — som jag tidigare uttalade — att den flacka och långa kurvan inte ger samma pension som den snabbt stigande korta perioden. Det som jag tog mig

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

friheten att göra mig till talesman för var att man borde företa en liten översyn av detta problem, vilket vi har ifrågasatt i vår motion.

När det gäller återlånen föreligger här tydligen ingen större schism om att reglerna för dessa lån är orimliga vid tillämpningen. Visserligen tillät sig den ärade utskottsordföranden göra gällande, att det inte gällde företagarnas pengar, men det visste vi ju förut. Vi har bara konstaterat, att det har givits ett löfte om att bl. a. investeringsbehoven skulle tillgodoses från dessa fonder. Det är vi då överens om och det behöver vi inte diskutera. Frågan är bara varför man vill skjuta frågan om översyn framåt i tiden. När man är överens om att det bör göras en översyn i ämnet för att man skulle få till stånd bättre förhållanden, vore det väl bättre att i dag bifalla den reservation, som vi här har avgivit.

Jag skall inte göra några vidare uttalanden i denna fråga. Jag tror att jag i mitt huvudanförande tillräckligt har belyst vår ståndpunkt i de olika frågorna.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Denna fråga har diskuterats ganska länge, och vi är överens om att de orättvisor som eventuellt kan råda bör undanröjas så snart som möjligt. Jag är en av de första att erkänna, att ett så stort och omfattande problem som det här rör sig om är det inte möjligt att få så bra på en gång att det tillfredsställer alla. Problemet beträffande de korttidsanställda tror jag är något som vi snarast måste se till att få rättat. Vi har också från centerpartiet framfört en hel del synpunkter härom i motionerna nr 501 i första kammaren och 586 i andra kammaren.

Jag har ingen direkt fullmakt att visa för kammaren, men jag har ju en fullmakt som ledamot av denna kammare och har väl därigenom rättighet att framföra en del synpunkter som de korttidsanställda kan ha på dessa frågor och föra deras talan.

Vi har klart för oss att det är de anställda som indirekt får betala pensionsavgifterna. De korttidsanställda får ofta

vara med om att betala utan att få något tillgodoräknat för pension. Det kan vara sådana som har en liten rörelse men som har en anställning bredvid. Vi har redan varit inne på denna fråga. Det kan gälla skogsarbetare, som kanske arbetar några månader på vintern i skogen men som i övrigt livnar sig på ett litet jordbruk, men det gäller också skogskörare m. fl. När det gäller skogskörarna vet man hur det hela framräknas. Man räknar med att 40 procent av hans inkomst belöper sig på häst och redskap, och den delen skall inte pensioneras. Resterande 60 procent hänför sig till mannens arbete. Om man utgår från en årsinkomst av 7 000 kronor, utgör 60 procent därav 4 200 kronor, vilket motsvarar basbeloppet förra året. Vederbörande skogskörare får alltså vara med om att betala avgifterna utan att få någon som helst fördel därav. De läggs alltså i botten, och basbeloppet försvinner. För den inkomst som han kan ha därutöver får han betala pensionsavgift själv trots att han förut har fått vara med och betala här till ingen nytta för sig själv. Hänsyn till pensionsavgiften har tagits redan vid avtalens upprättande. Herr förste vice talmannen Strand nämnde att socialministern ämnar komma med en utredning angående detta problem, och jag vill starkt understryka vikten av att den kommer så snart som möjligt.

Det är alldeles riktigt att man bör ha erfarenheter först, men här är det en punkt där man har så stora erfarenheter, att inga som helst skäl finns för ett uppskjutande av denna fråga och då bör man ändå handla så snart som möjligt. Rent formellt är det riktigt som herr förste vice talmannen säger, att det inte föreligger något hinder för en annan beräkning, men reellt blir det så som jag nyss antydde. Jag anser att utskottet kunde ha skrivit litet hårdare och biträtt motionernas yrkanden.

Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen under punkt C 8 av herr Kaijser m. fl.

I detta anförande instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även om ATP-kostnaden i sig själv för närvarande inte är så hög, är den dock för många människor högre än den ser ut. En del får nämligen betala ATP-avgifter för väsentligt större belopp än som är pensionsgrundande, och en del får, som det framgått av debatten, betala ATP-avgift för inkomster som de inte alls får någon pensionsrätt för. Men även om man går med på herr Strands beskrivning av att ATP-kostnaden för närvarande inte är särskilt hög, måste jag säga att det var ytterligt intressant att höra herr Strand göra en sammanställning av en del av vad välfärden kostar den enskilde. Det var en ganska värdefull föreläsning i och för sig, och jag tycker nog att den uppfattning som vi ifrån folket har företrätt, nämligen att man bör redovisa kostnaderna för socialförsäkringen öppet och inte inarbeta dem helt eller delvis i den allmänna beskattningen, visar sig vara ytterligt befogad. Det är av värde att man får se hur mycket den kostar, av värde både för den som själv får förmånerna och för medborgarna i gemen.

När jag läste detta utskottsutlåtande, erinrade jag mig att när vi en gång tidigare diskuterade ATP och vissa reformer — jag tror det var i fjol under vår riksdagen — uttalade herr Strand den meningen, att han visst kunde vara med om att medverka till utredningar för att få en del förbättringar till stånd under förutsättning att dessa erfarenhetsmässigt visat sig erforderliga. Jag tyckte detta var ett värdefullt positivt uttalande, men jag blev litet förvånad när jag sedan fann, att ehuru det finns ett par positiva skrivningar i utskottsutlåtandet, visar man dock i flera avseenden en klar negativism, inte minst när det gäller förslaget om utredning rörande förbättring av möjligheterna till återlån från allmänna pensionsfonden. Här konstaterar utskottet, och herr Strand har själv understrukit det förut i dag, att det verkligen föreligger brister i de nuvarande bestämmelserna, men ändå vill utskottet vänta en sju, åtta år, till i sluta-

ret på det här årtiondet, innan man skall gripa sig an med saken. Herr Strand har visserligen i sitt uttalande i dag sagt, att man kanske inte behöver vänta så länge; är det så att bristerna framträder allt skarpare, får man väl hoppas att utredningen om ändrade bestämmelser kan ske tidigare. Det uttalandet innebär ju en ljusning, men det hade varit bättre om det hade stått i betänkanudet också.

Vad beträffar reservationen vid C 1 skulle jag vilja säga, att jag är fullt medveten om att det är ett mycket svårt problem att lösa den fråga som där finns aktualiserad. Men det har ju tidigare hänt att man sagt att det skulle vara så svårt att lösa vissa problem som varit uppe; det skulle vara så svårt att låta företagarna få samma rätt som de anställda i ATP t. ex., men det har ändå gått att lösa såväl detta som andra problem. Jag är övertygad om att en utredning skulle kunna knäcka också det här problemet under förutsättning att man verkligen fick ge sig på det.

När man har gått med på den likställighet som nu föreligger mellan företagare och löneanställda i ATP, tycker jag att det borde vara ett mål att sträva efter att också åstadkomma likställighet i pensionshänseende i övrigt, t. ex. när det gäller möjligheterna att komplettera pensionsförmånerna utanför ATP. Arbetsgivaren har viss rätt till avdrag på detta område för de anställda, men om han vill göra motsvarande avsättning för sig själv i sitt eget företag, får han inte göra avdrag.

Jag vill alltså understryka att man inte heller på den punkten bör se så mörkt på saken. Jag tror inte, som herr Strand uttryckte sig, att pensionsskyddet skulle bli särskilt otillfredsställande om man skulle införa en sådan förmån. I varje fall skulle det inte bli mer otillfredsställande om man försökte göra en utredning om denna sak. För övrigt har jag för mig att jag läst någonstans, att pensionsstiftelseutredningen inte är alldeles ointresserad av detta problem.

Beträffande reservationerna vid C 1 och C 2 tycker jag det är beklagligt att

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

man inte kunnat skriva ihop sig. I vissa avseenden innehåller dessa reservationer faktiskt samma yrkanden. Att vi från folkpartiet inte har kunnat gå med på den formulering som reservationen vid C 2 innehåller, beror dels därpå, att vi har egna reservationer, som upptar vissa saker som för oss är väsentliga, alltså reservationen under C 1 samt den om husmödrarnas pensionsproblem, som också finns nämnt i reservationen under C 2, men dels därutöver på att denna reservation i klämman innehåller en hänvisning till en motion, vilken visserligen innehåller en del saker som man kan acceptera men också vissa saker som man från vårt håll ställer sig ytterligt tveksam till. Över huvud taget tycker jag att klämman har fått en sådan allmän formulering, att man i den kan inläsa nästan vad som helst. Det är skälet till att vi inte från folkpartiets sida har ansett oss kunna gå med på den reservationen.

Jag skulle också, herr talman, önska säga ett par ord om sänkningen av åldersgränsen för folkpensionen. Det måste, såvitt jag förstår, vara ett problem på så pass lång sikt, att det verkligen inte finns skäl att ta upp det till behandling just nu. Det begärs i reservationen vid C 4 »en skyndsam prövning av problemet», och detta måste väl innebära att lösningen av problemet också skall ske relativt »skyndsamt». Såvitt jag förstår kommer denna fråga i konflikt med vissa andra problem som också rör åldringarna. Jag vill t. ex. nämna höjningen av folkpensionerna. Det sägs i reservationen under C 4 att höjningarna naturligtvis kommer i första hand, varmed kanske reservanterna menar att man skall vänta till 1968 innan man gör något åt pensionsåldern. Vad man avsett har jag inte riktigt kunnat fatta. Man vet inte heller vad som skall ske år 1968. Det är väl inte alldeles säkert att 1968 års nivå för folkpensionärerna kommer att betraktas som den optimala. Där kan åtskilligt ha hänt. Men dessutom har samhället oändligt stora uppgifter på åldringsvårdens och åldringssjukvårdens område, och dessa uppgif-

ter är enligt min mening de verkligt betydelsefulla under ett ganska stort antal år framåt på grund av den eftersläpning som nu råder. Jag tror det vore oklokt att låta frågan om folkpensionsålderns sänkning få konkurrera med dessa problem om de erforderliga resurserna. Det första och viktigaste är att lösa problemet om åldringsvården och ålderssjukvården samt frågan om folkpensionernas kontinuerliga höjning. Frågan om folkpensionsålderns sänkning måste ligga ganska långt bakom dem. Det är dessa skäl som gör att jag inte ansett mig för min del kunna biträda denna reservation.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Under min tid i Landsorganisationen hörde jag talas om att man vid förhandlingar om villkoren för arbetskraften ute i skogarna under kriget framställde krav på särskilt hästindex. Man kunde nämligen inte, förklarades det, klara hästarnas försörjning enbart med den allmänna kompensation för levnadskostnadernas stegring som tillämpades för arbetarna. Jag visste faktiskt inte att det fanns ett hästproblem även i samband med tilläggspensioneringen, men nu förstår jag att det existerar ett dylikt problem för skogskörare som använder »egna verktyg», om jag får använda det uttrycket. I taxeringshänseende har de naturligtvis intresse av att som kostnader för hästen få draga av minst det belopp som det kostar att hålla den. Med tanke på tilläggspensioneringen däremot skulle det vara fördelaktigt för vederbörande om hästen nöjde sig med mindre, så att det blev mera över såsom pensionsgrundande inkomst för skogsköraren själv.

Jag vill emellertid säga till herr Jonasson, att det i detta sammanhang inte spelar så stor roll, om kvarstående inkomst inte blir mer än 4 200 kronor, för det fall att vederbörande skogskörare är försäkrad även såsom egen företagare, d. v. s. för inkomst av annat förvärvsarbete. Då läggs nämligen inkomstbelopp-

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pen samman. Om inte några särskilda komplikationer uppstår skall vi säkerligen kunna lösa detta problem på det sätt som vi tidigare diskuterat, nämligen genom att basbeloppsavdraget blir proportionellt mot den tid då vederbörande varit i lönearbete och den tid han använt i egen förvärvsverksamhet.

Herr Lundström säger att en avgift på 10 procent för pensionsrätt inte verkar att vara så dyrt i och för sig, men att det ändå kan bli dyrt eftersom så många får vara med om att betala för något som de inte får full valuta för. Hur vet herr Lundström det i dag? Pensionssystemet började ju föregående år. Hur kan man då nu säga att det inte blir full valuta eller mer? Från högerhåll har man ju tvärtom invänt att vi gjort utfästelser som framtida generationer får betala. Faktum är att avgifterna är låga i begynnelsestadiet, och sedan beräknas pensionsrätten även på höjda inkomster under följande år. Det kan mycket väl inträffa, att den inkomsttagare som herr Lundström tänkte på är en sådan person som enligt vad herr Thorsten Larsson räknat ut kommer att bli överkompenserad i allra högsta grad, d. v. s. en person som har en brant stegring i sin lönekurva och därmed får ut mycket mer i pension än vad han betalt in i avgifter. Man bör därför inte påstå att någon får betala in mer i avgifter än vad han får i valuta genom försäkringen. Det system som genomförts för pensioneringen ger faktiskt dagens generation mer i valuta när vederbörande lyfter sin pension än vad man skulle ha fått om vi hade haft ett system där pensionsrätten beräknats på basis av inbetalda avgifter. Detta gäller såväl dem som herr Thorsten Larsson ömmade för, som har en flack kurva, som dem som enligt herr Lundström får betala mer än de egentligen borde betala. Alla får full valuta och litet till — det är det fina i hela systemet.

Det är riktigt som herr Lundström påstod, att jag föregående år har sagt, att jag gärna vill medverka till förbättringar, men det gällde inte allt som herr Lundström ansåg vara förbättringar,

utan jag förbehåller mig rätten, att själv bedöma, vad som är förbättringar i systemet och vad som är mindre värdefullt. I det som kommit fram nu finns det en del som inte kan klaras inom ett sådant pensionssystem som den allmänna pensioneringen; annat kan diskuteras, men ingenting som framförts är så brännande att vi behöver ta upp det till prövning innan vi får litet större erfarenhet av hur systemet kommer att verka i de fall som motionärerna haft sina tvivel om.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Mot bakgrunden av den utomordentligt stora respekt vi allesamman har för herr Strands kunnande på detta område får vi väl tolka hans inlägg så, att pensionsavgift skall utgå på en skogskörares hela intjänta belopp. I så fall är jag synnerligen tacksam.

En liten sak vill jag gärna tillrätalägga i herr Strands anförande. Det är ingalunda fastställt att man vid taxeringen har rätt att dra av 40 procent för kostnader i samband med intäkternas förvärvande. Det är vederbörandes direkta verkliga kostnader, som vid taxeringen skall läggas till grund för beräkningen av avdragen efter rent taxeringsmässiga grunder.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna A och B hemställt.

I fråga om punkten C 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.
 på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 42.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten C 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 35.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C 3 hemställt.

Med avseende å punkten C 4, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Beträffande punkten C 5, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Persson, Helmer*, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan lagändring, att pensionsåldern inom såväl folkpensioneringen som allmänna tilläggspensioneringen sänktes till 65 år för män och 60 år för kvinnor, samt om att, i avvaktan på den slutliga utredningen av frågan, förslag till provisorisk lagstiftning måtte framläggas i syfte att åstadkomma en sänkning av pensionsåldern till 60 år för de arbetare och andra anställda som uppenbarligen sysslade med särskilt tungt eller hälsovådligt arbete.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls sedermera vad utskottet i punkterna C 6 och C 7 hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten C 8 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde vötering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkän-

des en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu vötering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 38.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande punkten C 9, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde vötering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om vissa ändringar i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten C 10 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Bergh, Ragnar*, anmälde, att han av misstag röstat för ja-propositionen.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkten C 11 hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten C 12 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56 punkten C 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 32.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C 13 hemställt.

Ang. den s. k. allemansrätten

Föredros ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckta motioner om viss respittid efter uppbördsterminens utgång för inbetalning av arbetsgivaravgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av vissa av Internationella arbetsorganisationens konferenser år 1946 vid dess tjugåttonde sammanträde och år 1958 vid dess fyrtioförsta sammanträde (sjätte respektive sjunde sjöfartskonferensen) antagna konventioner;

nr 63, i anledning av väckta motioner om obligatorisk sjukpenningförsäkring för elever vid inbyggda verkstadsskolor; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193), dels ock angående godkännande av internationell konvention om fripassagerare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredros ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 65, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående körkortspröv m. m.

Ang. den s. k. allemansrätten

Föredros ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om utredning angående den s. k. allemansrätten.

Tredje lagutskottet hade behandlat tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, vilka samtliga syftade till utredning angående den s. k. allemansrätten.

I de likalydande motionerna nr 512 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric, m. fl.* och nr 602 i andra kamma-

ren av herr *Johansson* i Dockered *m. fl.* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om tillsättande av en utredning i syfte att samordna de synpunkter och föreskrifter, som främst i de nordiska länderna vore rådande på den s. k. allemansrättens område, med våra naturvårdssynpunkter och vår rättsuppfattning.

I motionen nr 607 i andra kammaren av herr *Wachmeister* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att direktiven till den pågående utredningen angående naturskyddslagstiftningen måtte utökas att avse även allemansrättens problem.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 512 och II: 602 samt II: 607, icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att motionerna jämte detta utlåtande för kännedom måtte överlämnas till 1960 års naturvårdsutredning.

Herr **CARLSSON, ERIC** (cp):

Herr talman! Allemansrätten är en stor fråga, en fråga med många aspekter på. Som motionär vill jag gärna ge några synpunkter på den frågan vid det här tillfället.

Jag skall börja med att rikta ett erkännande till tredje lagutskottet, som har lagt ner ett mycket gott arbete på denna fråga. Redovisningen av frågan ger en god bild av att det är komplicerade och känsliga områden man rör sig på.

Tre parter kommer här in i bilden: markägaren, allmänheten och naturvården. Det framgår också av remissyttrandena att det finns motiv för att sedvanerätten kunde närmare preciseras i en lagstiftning. Vi motionärer har pekat på några orsaker: omflyttningen i samhället liksom standardhöjningen har gjort att allt fler söker sig ut i skog och mark under sin lediga tid, som avkoppling och motvikt till hetsen och trängseln i det dagliga livet. Vi är också så lyckligt lottade i vårt land att vi har

vildmark och orörd natur relativt lätt tillgängliga. Kommunikationernas utveckling har också möjliggjort att man på ett helt annat sätt än förr kan söka sig ut i skog och mark till den ro, den sinnets avkoppling och den vila, som ger.

Att umgås med naturen är emellertid en konst som behöver läras. Alla kan det inte i dag, tyvärr. Spåren förskräcker många gånger — jag behöver bara nämna om den nedskräpning som sker efter våra riksvägar.

Jag vill ingen syndares död och är heller ingen älskare av någon förbudslagstiftning. Den som gärna strövar omkring i skog och mark, som älskar vidden och rymden på fjället, vågornas evighetssång vid en havsstrand och de första vårblommorna som lyser upp vår väg, han vill säkert också ge sina medvandrande möjlighet att få del av detta, av den rikedom som svensk natur kan bjuda oss. Allemansrätten ger oss den rätten och den möjligheten. Den ger oss också rätten att fylla vår korg med markens bär och svamp och att fylla vår vas med vårens prunkande vitsippor och andra blommor.

Allemansrätten, den sedvanerätt som vi har, ger oss emellertid inte bara rättigheter, den ger oss också skyldigheter — en frihet under ansvar. Att umgås med naturen fordrar förståelse, aktsamhet och hänsyn. Tyvärr möter man inte alltid denna aktsamhet och hänsyn hos allmänheten. I begreppet allemansrätt lägger många in att man får bryta sitt tallris utan hänsyn till skogsvården — jag har sett exempel på att älgen, som är svår på tallplanteringarna, kommer i lä för människans framfart. Om någon vecka kan vi se bil efter bil komma med en julgran, som man med stöd — som man tror — av allemansrätten har varit till skogen och huggit. Det är den framfarten — nedskräpning, oaktsamhet, självtagna rättigheter o. s. v. — som gör att motionärerna frågar sig om inte något bör göras härvidlag.

Utskottet hänvisar till strafflagens bestämmelser. Vi motionärer har frågat oss, om det inte vore riktigt att få vad vi avser med allemansrätt samlat i ett

Ang. den s. k. allemansrätten

lagrum på samma sätt som norrmännen har det. Vi frågar oss också om inte i en tid när kontakterna nordens folk emellan ökar — åtskilliga hundra tusen svenskar besöker exempelvis Norge varje år — en samordning av lagstiftningen behövs på detta område. Det skulle säkerligen vara till vägledning för befolkningen på båda sidor om Kölen vid besök i nabolandet.

Det är intressant att ta del av remissinstansernas synpunkter på den här frågan. Även de instanser som avstyrkt erkänner, att ett visst behov föreligger av att allemansrätten preciseras. Hovrätten över Skåne och Blekinge, som har avisat förslaget, säger ändock, att det finns motiv för att man skulle mera kunna precisera allemansrätten, något som går igen också i andra remissyttranden. Länsstyrelsen i Jönköpings län säger, att en kodifiering av allemansrätten skulle medföra en begränsning av de befogenheter, som sedvanerätten kan anses medgiva. Jag är inte övertygad om detta, ty om man läser vad länsstyrelsen i Jönköpings län vidare har sagt, finner man att länsstyrelsen inte har den uppfattningen.

Naturvårdsutredningen vitsordar, »att det sedan länge föreligger ett trängande behov att närmare precisera innehållet i den s. k. allemansrätten», och finner det vara av intresse icke minst ur naturvårdssynpunkt, »att allmänhetens umgänge med naturen icke försvåras av oklarhet rörande dess rättigheter och skyldigheter vid beträdande av annans mark».

Utskottet har ju, som vi hörde vid föredragningen här, hemställt att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att motionerna och utskottsutlåtandet skulle överlämnas till 1960 års naturvårdsutredning. Naturvårdsutredningen har för sitt vidkommande sagt, att den inte har något uppdrag att verkställa en närmare utredning rörande detta komplicerade rättsområde, och det torde ligga i sakens natur att en sådan utvidgning inte lämpligen kan ske inom ramen för naturvårdsutredningens begränsade uppdrag.

Ang. den s. k. allemansrätten

En rad remissinstanser har ställt sig klart positiva till våra motioner. Jag kan peka på lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen samt länsstyrelserna i Stockholms län och Kopparbergs län. Det skulle vara frestande att här också läsa upp vad länsstyrelsen i Kopparbergs län har sagt. Länsstyrelsen konstaterar att det torde förhålla sig så, att människor i stor utsträckning har tämligen oklara föreställningar om vad som är tillåtet och otillåtet i umgänget med naturen. Länsstyrelsen finner »ett lagfästade av allemansrätten i väsentliga delar önskvärdt och till gagn såväl för den stora allmänheten som för markägarna. Sin uppfattning, att ett utredningsuppdrag inte bör överlämnas till naturvårdsutredningen utan anförtros en särskild utredning, motiverar länsstyrelsen med att »en utredning om allemansrätten berör synnerligen svårösta och ömtåliga problem och torde komma att ta lång tid i anspråk, medan det är önskvärdt, att den beslutande översynen av naturskyddslagstiftningen snarast kommer till stånd».

Länsstyrelsen i Norrbottens län och Svenska naturskyddsföreningen har även ställt sig positiva till motionerna.

Herr talman, jag skall inte ta upp någon diskussion om utskottsutlåtandet. Jag vill dock säga, att det i utskottsutlåtandet finns skrivningar som tyder på att motionernas motiveringar och argument har fog för sig och att det finns anledning att man närmare fick preciserat vad allemansrätten innebär och att man fick den kodifierad.

Av vad jag här har sagt torde framgå att det finns starka motiv för en utredning. Jag skall emellertid, herr talman, inte ställa något yrkande i dag. Frågan lär nog komma igen med hänsyn till vad remissinstanserna och utskottet har sagt.

Jag vill till slut, herr talman, betona att syftet med dessa motioner är att skapa klarhet i vad allemansrätten innebär till gagn för allmänheten, för markägarna och för den naturvård, som ligger oss alla så varmt om hjärtat. Vår svenska natur, som är så rik och omväxlande, har i alla tider varit allmän egendom.

Må vi här söka få ett instrument så att det också kan bli så i framtiden!

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Som framgår av herr Carlssons yttrande har ju motionärernas syfte varit att få en närmare precisering av vad allemansrätten egentligen innebär.

Utskottet har ansett att det redan finns en del lagbestämmelser, som i varje fall i vissa avseenden reglerar allemansrätten, och har konstaterat, att det dessutom för närvarande pågår en utredning om naturvårdsåtgärder. Denna utredning kommer också att ta upp en del frågor, som har att göra med allemansrätten. Utskottet har därför inte ansett sig böra göra på annat sätt än det gjort, nämligen att föreslå, att motionerna och yttrandena översändes till den nu sittande utredningen.

I anslutning härtill skulle jag emellertid också vilja säga, att jag tror att motionärerna och de organisationer, i vilka de verkar och som hyser intresse för naturvården och för ett riktigt umgänge med naturen, skulle kunna göra en betydande insats genom att i vida kretsar söka sprida, vad tredje lagutskottet här har skrivit om gällande rätt.

Det finns säkerligen många som inte vet vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet. Jag tror att man skulle kunna göra en betydelsefull insats genom att i vida kretsar sprida kunskaper härom. Det finns uppgifter om detta i utskottets recit, där den gällande rätten blir utförligt behandlad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela, att nästa arbetsplenum, onsdagen den 22 november, i samråd med andra kammarens talman, utsatts att börja kl. 14.00.

Interpellation ang. rätt att använda salongsgevär vid jakt efter ripa och annat småvilt

Herr HEDSTRÖM (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt uppgift i dagspressen har domänstyrelsen med stöd av gällande jaktstadga bestämt, att efter den 1 januari 1962 skall salongsgeväret inte längre få användas som vapen vid jakt efter ripa, järpe, orre och tjäder, medan t. ex. räva, grävling och berguv fortfarande finge jagas med detta vapen.

Såväl jägare som polismyndigheter i Norrbottens läns fjällregioner har reagerat kraftigt mot att salongsgeväret inte i framtiden skall få användas vid jakt efter ripa. Ripjakten är ett betydande näringsfång för fjällstuguåborna och andra fjällbor liksom för många samer.

Initierade bedömer salongsgeväret som ett lämpligt vapen vid ripjakt. Det är lätt att bära, vilket är av största betydelse för jägarna i fjällregionerna, och anses dessutom vara effektivt på håll ända upp till åtminstone 50—75 meter.

Det har från visst håll gjorts gällande, att den aktuella inskränkningen i rätten att bruka salongsgevär vid jakt motiverats av önskan att få en effektivare kontroll på jakten från motorfordon.

Om detta skulle vara fallet, så måste man konstatera, att frågan synes ha bedömts alltför onyanserat.

Det torde inte råda någon tvekan om att snarning av ripan kommer att tillgripas i stor utsträckning, därest de bebådade ändringarna i fråga om användning av salongsgevär vid jakt träder i praktisk tillämpning. Ur jaktvårdens synpunkt är en dylik utveckling ingalunda önskvärd. Skulle hagelgeväret mer allmänt ersätta salongsgeväret t. ex. vid ripjakt ökar detta risken för att villebrådet blir skadskjutet.

Vad här anförts om ripjakten gäller också i fråga om annat småvilt i väsentliga avseenden.

Med stöd av ovanstående motivering hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för

jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till att beslutet om att salongsgevär efter 1 januari 1962 inte längre skall få användas vid jakt efter ripa och annat småvilt blir föremål för omprövning?

2. Om detta inte befinnes vara möjligt, vill statsrådet då medverka till att åtminstone samerna och bofasta i fjällregionerna, vilka regelmässigt bedriver jakt efter ripa, erhåller lämplig ekonomisk gottgörelse för de förluster de otvivelaktigt kommer att åsamkas genom här åsyftade ändringar av jaktstadgan?

På gjord proposition medger kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 708, av herr *Edström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 180, angående översyn av rikets indelning i borgerliga primärkommuner;

nr 709, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 180, angående översyn av rikets indelning i borgerliga primärkommuner;

nr 710, av herr *Wärnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 180, angående översyn av rikets indelning i borgerliga primärkommuner;

nr 711, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 712, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw